

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

студентки 2 курсу 8м групи

спеціальності 081 «Право»

спеціалізації «Цивільне право і процес»

_____ Сосненко

Олегівни

Науковий керівник

д.ю.н.

_____ Ладичен

Валерійович

Гарант освітньої програми,

д.ю.н.

_____ Примак

ЗМІСТ

ВСТУП..... 3

РОЗДІЛ 1. ЮРИДИЧНА ПРИРОДА КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1 Поняття та види інформації..... 8

1.2 Правове регулювання доступу до інформації..... 15

1.3 Поняття конфіденційної інформації та підстави її класифікації..... 23

РОЗДІЛ 2. ОКРЕМІ ВИДИ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

2.1 Конфіденційна інформація про фізичну особу..... 33

2.2 Поняття та ознаки комерційної таємниці..... 47

РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.1 Правові основи захисту конфіденційної інформації..... 59

3.2 Правове регулювання охорони комерційної таємниці..... 67

3.3 Юридична відповідальність за розголошення конфіденційної інформації..... 79

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ..... 91

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 96

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан економіки характеризується особливо бурхливим і стрімким розвитком господарських зв'язків, інтернаціоналізацією світового виробництва і споживання. Соціально-економічні та політичні перетворення, що відбуваються в сучасній Україні, з неминучістю накладають відбиток на її правову систему. Відповідно до цілей проведених реформ змінюються цілі і завдання правового регулювання, тому також повинні змінюватися і засоби їх досягнення, тобто правові засоби. Особливу значущість в рамках правового регулювання економічної діяльності в умовах розвитку ринкових відносин набуває інтерес до обороту інформації, інтелектуальної власності. Інформація являє собою дуже важливий і необхідний елемент будь-якої діяльності людини в суспільній, соціально-економічній і політичній сферах. Накопичення, передача і збагачення знань є стрижнем суспільного прогресу, основою економіки постіндустріального суспільства, де інформаційні ресурси поряд з природними, фінансовими, трудовими та іншими ресурсами складають найважливіший потенціал держави і суспільства. Науково-технічний прогрес, вдосконалення інформаційних технологій вимагають чіткого визначення місця інформації та інтелектуальної власності в суспільних відносинах з правової точки зору. З приводу інформації виникають різні види правових відносин: конституційні, кримінальні, адміністративні, трудові, цивільні. У кожних з перерахованих видів правовідносин інформація зберігає загальні і набуває свої характерні риси і особливості.

Наразі, розуміючи яку роль відіграє інформація в сучасному світі, досить не легко віднайти більш значиму проблему сучасності, ніж правове регулювання інформації та визначення її місця в існуючих суспільних відносинах загалом. Досить актуальною, у зв'язку з широким залученням інформації в цивільний оборот, також стала проблема цивільно-правового

регулювання конфіденційної інформації, розкриття її цивільно-правової природи, цивільних прав і обов'язків, що виникають під час її застосування, а також окреслення особливостей захисту цивільних прав на інформацію.

Результати інтелектуальної діяльності стали об'єктами економічного обороту, їх володіння все частіше стає умовою зміцнення конкурентоспроможності. Найбільший економічний ефект досягається від монопольного володіння результатами інтелектуальної діяльності, коли відомості, що становлять зміст того чи іншого результату інтелектуальної діяльності, зберігаються володарем в таємниці.

Питання правового регулювання охорони конфіденційної інформації висвітлювалися та розглядалися протягом століть фахівцями у сфері цивільного, адміністративного та кримінального права. Досліджувалися поняття та види конфіденційної інформації, акцентувалася увага на порядку притягнення до відповідальності за її розголошення, та постало невідкладне питання про запровадження спеціальної системи заходів правової охорони. Серед інших необхідно відмітити праці таких вчених, як: Н. Антонюк, Ю. Богдан, В. Гриценко, О. Золотар, Р. Калюжний, Б. Кормич, Т. Костецька, О. Кохановська, О. Кульчій, Н. Логінова, А. Марущак, А. Музика, О. Нестеренко, Л. Перевалова, О. Шарабурина та інші.

Разом з тим у сучасній юридичній літературі відсутні монографії, присвячені теоретичному дослідженню правових режимів конфіденційної інформації, комерційної таємниці з позиції цивільного права. Вченими-юристами до теперішнього часу не проводився комплексний аналіз інституту конфіденційної інформації через призму інституту інтелектуальної власності.

Мета та завдання дослідження. Основна мета дослідження – обґрунтування та системний аналіз правового регулювання охорони конфіденційної інформації, узагальнення і розширення наукових і практичних знань про конфіденційну інформацію як об'єкта цивільних правовідносин, про види цієї інформації, про правову природу охорони та захисту конфіденційної інформації.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

- дати правову характеристику поняттю та видам інформації;
- проаналізувати правове регулювання доступу до інформації;
- дослідити поняття конфіденційної інформації та підстави її класифікації;
- дослідити правову характеристику конфіденційної інформації про фізичну особу;
- визначити поняття та юридично значимі ознаки комерційної таємниці;
- здійснити аналіз правових основ захисту конфіденційної інформації;
- проаналізувати правове регулювання охорони комерційної таємниці;
- дослідити юридичну відповідальність за розголошення конфіденційної інформації.

Отримані в ході теоретичного і практичного аналізів висновки дають можливість запропонувати основні напрямки розвитку і вдосконалення правового регулювання інститутів конфіденційної інформації.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у сфері охорони конфіденційної інформації.

Предметом дослідження даної роботи є правове регулювання охорони конфіденційної інформації.

Методологічні основи дослідження. Для досягнення зазначеної мети та розв'язання поставлених завдань використані загальнонауковий діалектичний метод пізнання, структурно-функціональний, формально-логічний, а також спеціальні методи дослідження: комплексний, системний, порівняльно-правовий, нормативний, історичний, метод тлумачення правових норм. Досліджувані конструкції аналізуються в співвідношенні з близькими правовими категоріями, з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх зв'язків.

Застосування діалектичного методу пізнання ґрунтується на взаємозалежності системи правового регулювання охорони конфіденційної

інформації з іншими суспільними відносинами, а також на взаємопов'язаності та неспинному розвитку правових процесів та явищ. Структурно-функціональний метод використовувався при розкритті ознак конфіденційної інформації та при визначенні особливостей її правового захисту. За допомогою формально-логічного методу в роботі була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження і аналізувалась судова практика, що дало змогу сформулювати визначення інформації з обмеженим доступом та конфіденційної інформації. Порівняльно-правовий метод, застосовувався з метою вивчення вітчизняного та зарубіжного законодавства про конфіденційну інформацію, проводився їх правовий аналіз та порівняння. Були виявлені недоліки, прогалини, суперечності у вітчизняному законодавстві, через які належним чином не врегульоване правове регулювання охорони конфіденційної інформації. На основі методу тлумачення норм права встановлювався зміст окремих приписів законодавства України про конфіденційну інформацію та досліджувався механізм правового регулювання у відповідній сфері суспільних відносин.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному дослідженні основних проблем правового регулювання охорони конфіденційної інформації, порівнянні нормативно-правових актів, що стосуються конфіденційної інформації та її видів, виявленні недоліків, розбіжностей законодавства щодо відповідальності за розголошення конфіденційної інформації, її охорони та захисту і наведенні пропозицій щодо удосконалення українського законодавства про охорону конфіденційної інформації.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості використання зібраного матеріалу і узагальнень використаних під час дослідження: в науково-дослідних цілях – для подальшої теоретичної розробки та удосконалення положень науки щодо конфіденційної інформації; у законотворчій діяльності – для вдосконалення національного законодавства щодо правового регулювання охорони конфіденційної інформації; у навчальному процесі – при підготовці лекційних занять та спецкурсів у

вищих навчальних закладах, при написанні підручників, навчальних посібників та навчально-методичних матеріалів.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Правове регулювання доступу до інформації», що опублікована у збірнику наукових статей «Правове забезпечення підприємницької діяльності». – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які включають в себе вісім підрозділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 105 сторінок, із яких основна частина роботи займає 95 сторінок. Список використаних джерел складається з 107 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Поняття та види інформації

Незважаючи на досить раннє усвідомлення величезної ролі інформації в людському житті, осмислення цього поняття почалося не так давно. Аж до середини ХХ ст. розуміння інформації зводилося до передачі повідомлень. Приблизно до кінця 40-х років поняття «інформація» позначало відомості, повідомлення, сигнал. У практичному житті спілкування будується на основі обміну думками, на освоєнні інформації. В такому випадку комунікація наділяється сенсом простого процесу обміну повідомленнями між переробниками інформації.

Історія вчень про інформацію починалася з розробки її кількісного аспекту, що диктувалося потребами радіо- і телефонного зв'язку. При цьому будь-яка кількісна теорія неминуче була пов'язана із спробою дати те або інше загальне визначення. Найбільш розробленою є статистична теорія інформації. З позицій цієї теорії інформацію несе не лише людська мова, але і будь-які об'єкти і процеси, які підпорядковуються статистичним закономірностям [98, с. 321].

Інформація не існує без відображення, а відображення без інформації. Ця властивість полягає в здатності будь-якого об'єкта відтворювати деякі особливості інших об'єктів, що впливають на нього. Як суспільне явище, поняття інформації, нерозривно пов'язане з оціночними категоріями, що мають виражений зв'язок з суб'єктом, а саме зміна, цінність, повнота і достовірність.

Багатоаспектність терміна «інформація» призвела до його багаточисленних і часто суперечливих визначень і розумінь. Дана проблема виникла через неоднозначне сприймання поняття «інформація» представниками різних галузей науки та практичної діяльності.

Термін «інформація» у перекладі з латинського *informatio* означає ознайомлення, викладення, роз'яснення. Тобто інформація – це певні відомості, сукупність даних, знань [101, с. 122].

Основним призначенням інформації є задоволення інформаційних потреб окремої людини, суспільства та держави. Саме людина є кінцевим споживачем будь-яких даних і відомостей і завдяки своєму мисленню здатна перетворити сукупність даних на те, що вважається інформацією [75, с. 143].

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що велика кількість вчених розкривають визначення «інформація» через поняття «відомості», «дані», «знання», що на нашу думку є не зовсім доречно. В цілому інформацією визначають:

- відомості, що передаються усним, письмовим або іншим способом, зокрема за допомогою умовних сигналів, технічних засобів тощо [66, с. 24];
- відомості (а не дані) про події та явища, які можуть бути пізнані особою та передані іншій особі у вигляді, придатному для сприйняття [91, с. 9];
- відомості про об'єктивно існуючі явища, які використовуються більш, ніж однією особою, незалежно від форми та способу надання у суспільних відносинах [81, с. 140];
- відомості, що передаються усним, письмовим або іншим способом, зокрема за допомогою умовних сигналів, технічних засобів тощо [94, с. 24].

Головною умовою є те, що легітимне поняття інформації має відображувати інформаційні процеси на рівні держави як суверенної політико-територіальної організації суспільства, враховувати державно-владний аспект, тобто сприяти реалізації державних функцій. Для цього поняття «інформація» має закріплювати найбільш істотні, юридично значущі властивості та якості для вільного та ефективного оперування у правовому полі (правозастосування), а формулювання має однозначно сприйматися усіма учасниками відносин.

Якщо ми говоримо про інформацію як про юридичний термін, то формою його вираження буде законодавча норма, що закріплює термін «інформація». Фундаментальним нормативно-правовим актом, що регулює питання інформаційних відносин в Україні, є Закон України «Про інформацію», який визначає інформацію як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [12]. Така дефініція має певні недоліки.

По-перше, зосереджується увага на тому, що обов'язковою умовою для даних та відомостей є можливість їх закріплення на матеріальних носіях або відображення даних в електронній формі, тобто фіксація на електронному носії з використанням засобів обчислювальної техніки і можливістю передачі за допомогою електрозв'язку. Але якщо проаналізувати поняття «дані», стане зрозумілим, що дані передбачають їх автоматичну обробку електронно-обчислювальними пристроями, а тому є очевидною їх якість бути відображеними в електронному вигляді.

По-друге, враховуючи, що термін закріплює під інформацією лише «відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді», може ускладнитися його правозастосування у цивільно-правових відносинах, де інформація є нематеріальним благом і не зводиться до матеріального (фізичного) об'єкту, на якому вона зафіксована, або до відображення її в електронному вигляді [100, с. 121].

На наш погляд, зазначені підходи до розуміння інформації мають велике значення для правового розуміння. З огляду на те, що в них визначені дві суттєві ознаки інформації – різноманітність і відображення. Для використання в правозастосуванні обох зазначених властивостей можна уявити як новизну (не повторюваність) і фіксацію (в філософському розумінні – на будь-якому носії, в юридичному – на матеріальному). Даний висновок знаходить своє підтвердження в правовій доктрині.

На основі визначення інформації, особливого значення набувають дві основні ознаки, які характеризують її законодавчу формулу, а саме: змістовність і незалежність форми подання. Перша ознака обумовлена тим, що інформація ототожнюється з відомостями, тобто знаннями про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси. Друга ознака обумовлена можливістю існування інформації в будь-якій формі. Будучи ні матерією, ні енергією вона може існувати тільки в зафіксованому стані.

До загальних властивостей інформації традиційно зараховують такі: якість, кількість, цінність, достовірність, складність, компресованість і новизна.

До властивостей інформації, що одержали відображення в праві, належать:

- змістовність, яка полягає у наповненості певним змістом;
- нематеріальність;
- незалежність інформації від свого носія (інформація завжди знаходиться на матеріальному носії, фізико-хімічні та інші властивості якого, в той же час, не роблять істотного впливу на інформацію);
- здатність до трансформації в інші нематеріальні об'єкти цивільних прав;
- можливість багаторазового використовувати одні і ті ж відомості, тобто її невичерпність при споживанні;
- збереження у передавального суб'єкта переданої інформації (цією властивістю інформація суттєво відрізняється від речових, матеріальних об'єктів);
- кількісна визначеність інформації;
- здатність до накопичення.

Таким чином, з аналізу зазначених властивостей можна зробити висновок про те, що інформація – унікальний об'єкт правового регулювання, вона характеризується наявністю особливого зв'язку з суб'єктом-носієм, яка виражена в тому, що інформація повинна бути кимось сприйнята.

Якщо цього не відбудеться, то вона перестане мати своє унікальне значення і не буде нічим відрізнятися від речей, оскільки існує на матеріальному носії (у вигляді тексту на аркуші паперу, запису на жорсткому диску і т.д.). Зв'язок інформації з суб'єктом-споживачем визначається цінністю. Відомості різного роду по-різному цінні для суб'єкта. Нам видається можливим виділити три властивості інформації, які знайшли відображення в чинному законодавстві через закріплення понять і ознак, а саме:

- різноманітність, що розуміється в юриспруденції швидше як відомості будь-якого характеру і властивості;
- фіксація – наявність вираження в будь-якій формі в матеріальному світі;
- наявність зв'язку між інформацією та її споживачем у вигляді такої характеристики, як цінність [101, с. 143].

Поняття інформації, визначається в Законі України «Про інформацію» та відтворюється в Цивільному кодексі України. Згідно з ч. 1 ст. 200 ЦК, «Інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [9].

Інформацію як об'єкт цивільного права розглядають у таких проявах: як особисте немайнове благо в комплексі благ, наведених у ст. 201 та Книзі другій ЦК; як результат інтелектуальної діяльності, тобто як об'єкт виключно прав, урегульованих у ст. 199 ЦК; як інформаційний продукт, ресурс, документ, тобто об'єкт, який може бути інформаційним товаром і предметом будь-яких правочинів, з урахуванням особливостей та специфіки його як особливого об'єкта [77, с. 252].

Правовий аналіз інформації буде неповним без згадки про її види. Види інформації отримали, на наш погляд, досить докладне висвітлення в науковій літературі та національному законодавстві. Інформацію за порядком доступу класифікують на відкриту та інформацію з обмеженим доступом, доступ до якої обмежується в інтересах осіб чи суспільства, а розголошення якої може

зашкодити їм. В свою чергу, інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову.

У більшості випадків інформація є відкритою, обмеження права на одержання подібної інформації забороняється. Тобто, відкритою вважається будь-яка інформація, окрім тієї, що законом віднесена до інформації з обмеженим доступом. Інформацією з обмеженим доступом є відомості, дані та знання, що становлять особливо важливу цінність, доступ до яких має лише певне коло осіб і оприлюднення заборонено законом або доступ до яких обмежений власником цих відомостей.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про інформацію» за змістом інформація поділяється на такі види [12]:

- інформація про фізичну особу – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована;
- інформація довідково-енциклопедичного характеру – документовані, систематизовані, публічно оголошені або іншим чином поширені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище;
- інформація про стан довкілля, або екологічна інформація – відомості про стан складників довкілля та його компоненти; фактори, що впливають або можуть впливати на складові частини довкілля; стан здоров'я й безпеки людей, умови життя людей;
- інформація про товар – відомості та/або дані, які розкривають кількісні, якісні та інші характеристики товару;
- науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані про вітчизняні й зарубіжні досягнення науки, техніки та виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої й громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді;
- податкова інформація – сукупність відомостей і даних, що створені чи отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності

та необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України;

- правова інформація – будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, правовідносини, правопорядок, правопорушення, боротьбу з ними та їх профілактику тощо;

- статистична інформація – документована інформація, яка дає кількісну характеристику масових явищ і процесів, що відбуваються в економічній, соціальній, культурній та інших сферах життя суспільства;

- соціологічна інформація – будь-які документовані відомості про ставлення до окремих осіб, подій, явищ, процесів, фактів тощо;

- інші види інформації [12].

Причина поділу інформації на відкриту і на обмежену в доступі, полягає в усвідомленні того, що відомості певного роду завдяки невідомості третім особам мають цінність, а також в розумінні необхідності здійснення різних заходів щодо захисту кожної групи відомостей.

До інформації, яка має цінність для всього суспільства або групи осіб (наприклад, нормативні акти), або певної особи (комерційна таємниця, персональні дані), повинні вживатися заходи щодо її захисту від впливу зовнішнього середовища. Причому захист від впливу, на нашу думку, слід розуміти в двох аспектах:

- 1) захист інформації від її спотворення;
- 2) захист від несанкціонованого поширення.

Захист інформації здійснюється щодо будь-якого її виду.

Усвідомлення негативних наслідків несанкціонованого поширення цінної інформації дало поштовх до розмежування всього масиву інформаційних ресурсів на загальнодоступні і обмежені в доступі. Критерієм такої класифікації виступають міра доступності та міра важливості будь-яких відомостей. Для таких ресурсів вводиться режим конфіденційності [102, с.54].

Можна зробити висновок, що на протязі всієї історії людства інформація відігравала значущу роль у військовому, політичному, економічному, соціальному житті суспільства та безперервно зумовлювала розвиток як держави так і окремої особистості в цілому. Отже, розуміння цінності інформації послужило причиною поділу інформації на відкриту і на ту, доступ до якої обмежений (зادля здійснення заходів щодо її захисту) [84, с.35].

Розуміння причини необхідності поділу інформації на відкриту і на ту, доступ до якої обмежений, дозволить нам при аналізі юридичних властивостей конфіденційної інформації визначити критерії віднесення тих чи інших відомостей до конфіденційної інформації, визначити достатній рівень заходів захисту інформації, а також порядок організації доступу до такої інформації.

1.2. Правове регулювання доступу до інформації

На сьогоднішній день інформація є фактично одним з основних чинників які так чи інакше впливають на розвиток сучасних суспільних відносин. Відносини, які виникають з приводу зберігання, використання, поширення інформації, потребують найякіснішого правового регулювання в умовах формування демократичної, правової держави в Україні, найвищою соціальною цінністю якої визнається людина. Актуалізують питання правового регулювання доступу до інформації стрімкий розвиток інформаційних технологій та активне формування інформаційного суспільства. Тому об'єктивні процеси розвитку нашої держави потребують реформування інформаційного законодавства, створення дієвих правових механізмів реалізації норм, закріплених у Конституції України.

Розвиток сучасного інформаційного суспільства визначається стрімким зростанням ролі інформації в багатьох сферах суспільних відносин. В рамках інформаційних відносин відбувається реалізація прав суб'єктів на

інформацію. Фундаментом правової, стабільної та розвинутої держави виступає право на доступ до інформації, яке є однією із складових права на інформацію.

В статті 34 Конституції України безпосередньо закріплено право на доступ до інформації, що забезпечує становлення демократичного суспільства. Одним із основоположних прав людини і громадянина гарантується право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [3].

Правове регулювання доступу до інформації здійснюється також іншими нормативно-правовими актами України, особливе місце серед них займають Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну таємницю», «Про звернення громадян», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та інші нормативно-правові акти.

У нашій державі загальні засади реалізації права особи на доступ до інформації у всіх сферах суспільного і державного життя закріплює Закон України «Про інформацію», який встановлює, що кожен має право на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [12]. Даний закон також встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, регулює доступ та забезпечує її охорону.

Суттєвим поштовхом для розвитку законодавства у сфері забезпечення доступу до інформації в нашій країні стало прийняття у січні 2011 року

Закону України «Про доступ до публічної інформації». Який визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес [14]. Особливістю цього Закону є те, що він не регулює відносини, які виникли при отриманні інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні своїх функцій, а також відносини, які регулюються законом – «Про звернення громадян».

Закон України «Про звернення громадян» передбачає, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [17].

Враховуючи зазначене вище, слід визначити, що предметом відносин, які пов'язані з реалізацією права на інформацію, є сама «інформація». Нагадаємо, що за порядком доступу інформація поділяється на відкриту та інформацію з обмеженим доступом.

Поняття інформації з обмеженим доступом законодавчо не закріплене, але дослідження цього питання науковцями, дало можливість сформулювати дане визначення. Інформація з обмеженим доступом – це відомості, дані та знання, що становлять особливу цінність, доступ до яких має лише певне коло осіб і оприлюднення заборонено відповідно до закону або доступ до яких обмежений власником таких відомостей.

Основними ознаками інформації з обмеженим доступом є:

- 1) мета їх обмеження, а саме охорона та захист конституційного ладу, прав і законних інтересів громадян та інших осіб, забезпечення оборони країни та безпеки держави;

2) обмеження доступу, яке передбачено законом.

Стаття 5 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначає забезпечення доступу до інформації. Доступ до інформації забезпечується шляхом:

1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних, на інформаційних стендах, будь-яким іншим способом;

2) надання інформації за запитами на інформацію [14].

Відповідно до п.2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» обмеження доступу до інформації здійснюється при дотриманні сукупності таких вимог:

- виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

- розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

- шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [14].

Необхідно звернути особливу увагу на те, що не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно [83, с. 60]. Якщо ж вимоги передбачені Законом були дотримані, то дане положення не розповсюджується на випадки, коли розголошення цієї інформації може національним інтересам держави.

Дослідження даного питання дало можливість нам виокремити головні характеристики порядку доступу до інформації, ними є:

- суб'єкт визначення доступності цієї інформації;
- коло суб'єктів, які мають доступ до цієї інформації;
- особливі вимоги і правила збереження та поширення цієї інформації;
- термін дії порядку [75, с. 161].

Суб'єкт визначення доступності інформації – це особа, яка має певні повноваження щодо вирішення питань про встановлення обмежень на доступ до інформації, а також надання права доступу до неї.

Коло суб'єктів, які мають доступ до інформації – це коло тих осіб, яким надано право на ознайомлення з інформацією або її використання. Найчастіше, якщо особі надається право на доступ до певної інформації з обмеженим доступом, у особи виникає зустрічне зобов'язання щодо нерозголошення отриманої інформації.

Особливі вимоги і правила зберігання та поширення інформації окреслюються певною сукупністю правил, які становлять порядок доступу до інформації.

Інформація з обмеженим доступом, найчастіше, має визначений законодавством або власником інформації строк, протягом якого, на доступ до такої інформації поширюються обмеження. Цей строк визначають, як правило, під час ухвалення рішення про обмеження доступу до інформації. Після закінчення строку приймається рішення про його поновлення, або про надання інформації статусу відкритої.

Право на доступ до інформації – це одне з фундаментальних прав людини, закріплене не тільки в Конституції України та інших національних нормативно-правових актах, а й в конституціях багатьох зарубіжних країн, де визначено його зміст, механізм реалізації та гарантії здійснення.

Першими країнами, у яких нормативно закріплено право на інформацію, були скандинавські країни: Швеція (конституційний Закон про свободу преси прийнято в 1766 р.), а потім через два століття Фінляндія

(Закон 1951 р.). У 1966 р. був прийнятий Закон США про свободу інформації, у якому представлено нові інтерпретації і нові легітимні форми захисту свободи інформації. У 1970 р. аналогічні закони прийняті в Данії і Норвегії, у 1973 р. – в Австрії, у 1978 р. – у Франції і Нідерландах, 1982 р. – в Австралії, Новій Зеландії і Канаді, у 1990 р. – в Італії, у 1992 р. – в Угорщині, у 1993 р. – у Португалії, у 1994 р. – у Бельгії, у 1997 р. – в Ірландії і Таїланді, у 1998 р. – в Кореї й Ізраїлі, а 1999 р. – у Чеській Республіці і Японії, у 2001 р. – у Польщі [79, с. 68].

Відповідно до ст. 19 Загальної декларації прав людини (прийнятою і проголошеною Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.48) «Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це правовключає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-яким способом і незалежно від державних кордонів»[1]. Стаття 10 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року встановлює: «Кожна людина має право на свободу виявлення поглядів. Це право включає свободу одержувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання держави і незалежно від кордонів» [2].

Аналізуючи вищевикладене, можна констатувати, що право доступу до інформації полягає саме у можливості її вільного отримання та використання, якщо на законодавчому рівні не встановлено певні обмеження доступу до інформації, або інші вимоги до порядку її надання або розповсюдження. Доступом ж є певна дозвільна процедура, суть якої полягає в отриманні згоди компетентного органу (особи) на одержання документа або певної інформації, отримання якої безпосередньо пов'язане з реалізацією права на інформацію, та, відповідно, обмежує це право. Зміст та сутність поняття «доступ до інформації» досить активно застосовується в чинному законодавстві України, однак визначення його не розкрито в повній мірі.

Закон України «Про інформацію» в новій редакції не закріплює визначення поняття «доступу до інформації», але дослідивши зміст закону

стає зрозумілим, що це передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації.

Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» встановлює, що доступ до інформації в системі – це отримання користувачем можливості обробляти інформацію в системі [15].

Закон України «Про державну таємницю» встановлює, що доступ до державної таємниці - надання повноважною посадовою особою дозволу громадянину на ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, або ознайомлення з конкретною секретною інформацією та провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, цією посадовою особою відповідно до її службових повноважень [13].

Питання забезпечення та правового регулювання доступу до інформації досліджується також і науковцями.

Так, Т.А. Костецька зазначає, що право на інформацію – це конституційне право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій власний вибір. Порядок доступу до інформації – це передбачений правовими нормами порядок одержання, використання, поширення, зберігання інформації [76, с. 68]. З аналізу підрозділу навчального посібника Костецької Т.А., який має назву «Гарантії забезпечення доступу до інформації», можна зробити висновок, що науковець під поняттям «доступ до інформації» розуміє безпосереднє одержання, збирання, використання, поширення та зберігання інформації.

Н.І. Логінова стверджує, що доступ до інформації – це передбачений правовими нормами порядок отримання, використання, поширення та зберігання інформації [92, с. 69].

Ю.В. Богдан акцентує, що право на доступ до інформації є одним з основоположних прав людини, яке складається з низки юридичних

можливостей, серед яких право на безперешкодне ознайомлення з інформацією, яку створили або володіють органи державної влади та місцевого самоврядування [56].

Провідний дослідник інформаційного права А.І. Марущак зазначає, що «доступ до інформації у суб'єктивному розумінні – це гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб. У об'єктивному розумінні доступ до інформації – це сукупність правових норм, що регламентують суспільні інформаційні відносини щодо одержання їх учасниками відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій» [85, с. 145]. Дана думка є найбільш влучним визначенням, яке розкриває повну суть поняття «доступу до інформації».

Аналіз чинного законодавства та висновки провідних науковців дають змогу визначити, що доступ до інформації – це безпосередня реалізація можливості її отримання. Думки багатьох вчених в галузі інформаційного права також зійшлися на тому, що законодавче забезпечення права осіб на доступ до інформації носить безсистемний, можна сказати, фрагментарний характер. Тобто, норми, які повинні забезпечувати реалізацію права на доступ до інформації розкидані по всьому обрію законодавства. Значна кількість норм мають оціночний характер та більшість відносин регулюється, на жаль, підзаконними нормативно-правовими актами.

Цікаву точку зору, на рахунок, даної проблеми має І. Білан, який зазначає, що «...на даний момент в Україні відсутня розроблена законодавча база, яка регулювала б забезпечення права громадян та організацій на доступ до інформації про діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування та функції цих органів із забезпечення доступу до офіційної

інформації. Чинне законодавство України містить лише окремі відповідні норми, які, до слова, теж потребують удосконалення» [65, с. 98].

Варто погодитися з О.В. Нестеренко, яка пропонує закріпити в Конституції України окреме право на свободу інформації, тобто вільне створення, зберігання, поширення та отримання інформації із загальнодоступних джерел, а окремо закріпити право на доступ до інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, разом із правом на доступ до суспільно важливої інформації, яка є у розпорядженні приватних юридичних осіб. Це необхідно для подолання неясності, розмитості змісту та обсягу права на доступ до інформації [87].

Отже, як висновок, можемо зазначити, що на сьогоднішній день в Україні не до кінця розв'язано проблему узгодженості та суперечності правових норм різних законодавчих актів. Особливо це стосується законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про державну таємницю», «Про звернення громадян», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про захист персональних даних» та інші нормативно-правові акти. Досить актуальна проблема не достатньої конкретизації положень Закону України «Про доступ до публічної інформації», вирішення якої можливе шляхом прийняття нормативно-правових актів, які містили визначені механізми реалізації та застосування правових норм.

Таким чином, відсутність належного правового регулювання відносин у сфері права на доступ до інформації негативно впливає на розвиток інформаційних відносин загалом. Що сприяє безпосередньому зловживанню та порушенням прав громадян з боку влади щодо надання повної та достовірної інформації. Опрацювання наукових досліджень вчених наводить на висновок, що громадяни в повній мірі не мають законодавчої гарантії права на доступ до інформації, а тому для усунення цієї проблеми варто створити реальний механізм забезпечення доступу до інформації і закріпити

його в Конституції України та на законодавчому рівні розтлумачити законодавство, що регулює реалізацію доступу до інформації.

1.3. Поняття конфіденційної інформації та підстави її класифікації

У зв'язку з стрімким розвитком інформаційного суспільства досить гостро постає питання розголошення конфіденційної інформації. Хоча ця проблема висвітлена і регулюється національним законодавством, проте цього не достатньо для цілковитого забезпечення конфіденційності як громадянам України, так і самій державі з різних питань.

На законодавчому рівні у статті 32 Конституції України було закріплено право кожної особи ознайомлюватись в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Стаття 34 визначає: «Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [62, с. 74].

Конфіденційна інформація має як моральну, так і матеріальну цінність для осіб, що нею володіють. Інформація з обмеженим доступом за своїм змістом охоплює всю сукупність відомостей, що складають таємну, службову та конфіденційну інформацію. Та за мету має охорону відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, вільний обіг яких може нанести суттєву шкоду правам і законним інтересам фізичних та юридичних осіб. Заходи, що вживаються до охорони важливої інформації відбуваються як внаслідок особистої зацікавленості, дружніх взаємин, індивідуальної

прихильності, так і з інших причин, що мають здебільшого морально-оціночне наповнення [81, с. 140].

Відповідно до статті 21 Закону України «Про інформацію» інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [12]. Таким чином, на основі цього поділу можна виокремити такі різновиди інформації: повністю оборотоздатна інформація; інформація, обмежена в обороті, в тому числі інформація, доступ до якої відповідно до закону обмежений її володарем і на різні групи осіб покладено обов'язок забезпечувати її нерозголошення; інформація, вилучена з обороту (державна таємниця).

Критерій оборотоздатності не може використовуватися при виявленні причин поділу інформації на загальнодоступну і на ту, доступ до якої обмежений, оскільки в ньому не розкривається сутнісна характеристика конфіденційної інформації, а саме її цінність для конкретного суб'єкта, і для збереження якої необхідно обмежити до неї доступ [103, с. 228].

Тому під терміном «інформація з обмеженим доступом» слід розуміти відомості, невідомі третім по відношенню до власника особам, несанкціоноване використання, надання та поширення яких може порушити його права та інтереси.

В національному законодавстві виділяють три фундаментальні підходи які використовуються при визначенні відомостей, що становлять таємницю:

- безпосереднє перерахування в законодавстві відомостей, що становлять таємницю, наприклад інформація, що становить державну таємницю;
- відомості, які визначені власником як ті, що потребують захисту, наприклад службова та комерційна таємниця;
- відомості, які не містяться в конкретному переліку інформації, а визначаються лише фізичними і юридичними особами, які в своїй професійній діяльності або за договором, або на іншій законній підставі стає відома інформація, яка становить таємницю.

В останньому випадку слід вести мову про професійну таємницю зазначених осіб. Незважно помітити, що таким чином сконструйовані аудиторська, нотаріальна, адвокатська та інші таємниці. Також відзначимо, що конструкції окремих таємниць засновані на поєднанні позначених підходів. Так, банківська таємниця передбачає визначення складу охоронюваної інформації одночасно і на основі закону, і за рішенням її власника [102, с. 107].

Визначальною характеристикою інформації з обмеженим доступом крім загальних характеристик, притаманних будь-якій інформації (різноманітність, фіксація, наявність зв'язку зі споживачем) є конфіденційність.

Термін «конфіденційний» в чинному законодавстві не визначено, і як справедливо зазначено, незважаючи на численні згадки в текстах нормативних актів, зміст цього терміна не уточнюється. В науковій літературі існує визначення конфіденційної інформації як особливого правового режиму, встановленого законом або на підставі закону та за рішення особи-володільця [104, с. 270].

Поняття конфіденційної інформації висвітлюється багатьма науковцями та розкривається в нормативно-правових актах і міжнародних угодах нашої держави. В Законі України «Про інформацію» конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, окрім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [12].

Закон України «Про державну статистику» визначає конфіденційну інформацію як статистичну інформацію, яка належить до інформації з обмеженим доступом і знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні окремого респондента та виключно за його згодою відповідно до погоджених з ним умов [18].

Закон України «Про страхування» у статті 40 закріплює, що конфіденційна інформація щодо діяльності та фінансового стану страхувальника – клієнта страховика, яка стала відомою йому під час взаємовідносин з клієнтом чи з третіми особами при провадженні діяльності у сфері страхування, розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту, є таємницею страхування [20]. Дане твердження означає, що конфіденційна інформація в сфері страхування є конфіденційною та таємною. Правила адвокатської етики передбачають принцип конфіденційності інформації отриманої адвокатом від клієнта та про нього від інших осіб в статті 10 і передбачає, що конфіденційність є ознакою, яка належить до інформації, що становить адвокатську таємницю.

В Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь «Про взаємну охорону прав на результати інтелектуальної діяльності, що використовуються та отримані в ході двостороннього військово-технічного співробітництва» в статті 1 під конфіденційною інформацією розуміються – відомості, включаючи «ноу-хау», що стосуються предмета договорів (контрактів), укладених в ході двостороннього військово-технічного співробітництва, які мають дійсну або потенційну комерційну цінність, невідомі третім особам, до яких немає вільного доступу на законній підставі, і власник яких вживає заходів для забезпечення їх конфіденційності [4]. Визначення конфіденційної інформації міститься також в інших нормативно-правових актах.

Стосовно визначення поняття «конфіденційна інформація», то слід зазначити, що лексичним значенням слова «конфіденційний» є таке поняття: «який не підлягає розголошенню, довірчий, таємний» [106, с. 105]. Отже, на наш погляд, конфіденційною може бути будь-яка інформація з обмеженим доступом, яка за своїми ознаками не може належати до державної таємниці.

Конфіденційність означає доступність цієї інформації лише адресату. Право власності на конфіденційну інформацію, за національним законодавством, належить безпосередньо суб'єкту, який її створює, зберігає і

може використовувати або розповсюджувати. Власник має право встановлювати режим доступу до такої інформації, приймати міри щодо її зберігання, а також має право використовувати і розповсюджувати інформацію на свій розсуд.

Будь-яка конфіденційна інформація є такою в силу її значимості для окремих фізичних чи юридичних осіб, груп або держави в цілому. Водночас значимість подібного роду відомостей обґрунтовується тим фактом, що вони (відомості) не відомі широкому колу осіб і саме із цих позицій мають певну цінність [81, с. 141]. Ступінь конфіденційності інформації безпосередньо залежить від її цінності. Рівень її значущості можна «виміряти» розміром збитку, що виникає в разі поширення таких відомостей, а також моментом часу, коли ці відомості ще не набули широкого поширення.

Конфіденційність інформації – це властивість, що притаманна інформації з обмеженим доступом. Вона має місце тоді, коли існує загроза заподіяння шкоди інтересам власника інформації в разі її надання або поширення, і визначається наявністю у таких відомостей цінності завдяки їх невідомості.

Конфіденційність як ознака інформації з обмеженим доступом раніше не розглядалася стосовно даних, які належать до державної таємниці що, на наш погляд, було істотним упущенням. Крім того, збереження в будь-якому вигляді цього підходу призведе до відсутності єдності в правовому регулюванні правовідносин в сфері інформації з обмеженим доступом, що дасть можливість для різних зловживань в області правозастосування.

Організація інформаційного простору повинна будуватися на єдиних принципах і правилах, особливо щодо питань визначення відомостей, що відносяться до інформації з обмеженим доступом, а також організації порядку надання доступу до них.

Існує позиція, згідно якої інформація з обмеженим доступом в залежності від суб'єкта-володаря підрозділяється на конфіденційну інформацію та на внутрішню інформацію. Ця категорія відомостей на відміну

від інших видів інформації обмеженого доступу передбачає наявність їх єдиного фактичного власника – приватної фізичної особи. Причому ці відомості не слід плутати з так званою «внутрішньою інформацією», що розглядається комерційними структурами як інформація про компанії, яка не була опублікована і використання якої при укладенні угод вважається незаконним. В останньому випадку – у наявності всі ознаки комерційної таємниці, що відноситься до відомостей конфіденційного характеру.

У зв'язку з виділенням конфіденційності як сутнісної характеристики інформації з обмеженим доступом відзначимо, що позначена нами ознака може по-різному визначатися в залежності від змісту відомостей. Зв'язок змістовного аспекту інформації з режимом конфіденційності полягає в наявності у відомостей цінності і важливості для споживача [105, с. 131]. Однак цей зв'язок практично не відображений в законодавстві, що перешкоджає виробленню системного підходу в правовому регулюванні конфіденційної інформації.

В даний час немає чіткої і єдиної класифікації видів конфіденційної інформації, хоча чинними нормативними актами встановлено понад 30 її різновидів.

Проблема бачиться в тому, що свого часу законодавчо були закріплені багато видів «таємниць» (наприклад, «комерційна таємниця», «ноу-хау», «банківська таємниця», «державна таємниця», «лікарська», «службова», «адвокатська», «професійна»), та інші види «таємниць», котрі є родовидокласовими категоріями конфіденційної інформації. Введення в правовий обіг цих понять здійснювалося, в основному, як копіювання останніх з різних міжнародно-правових та іноземних джерел без належної узгодженості понять між собою, аналізу судової практики, що при практичному застосуванні в Україні виявило недосконалість законодавства як у визначенні видів таємниць так і у співвідношенні їх з загальним поняття «конфіденційна інформація» [74, с. 235].

Різноманіття конфіденційної інформації зумовлює необхідність її класифікації, в основу якої можуть бути покладені такі критерії. Залежно від ступеня систематизації конфіденційну інформацію можна поділити на інтегровану і не інтегровану інформацію (введені і не введені в автоматизовані інформаційні системи відомості).

Критерій сумісності інформаційних ресурсів дозволяє виділити в межах інтегрованої конфіденційної інформації такі різновиди її як інтерперабельна та не інтерперабельна інформація. Перший вид інформації використовується в інформаційних системах, суміщених хоча б з однією іншою системою, другий – в автономних [78, с. 42].

За ступенем обробки інформації, можна виділити такі два її види: первинна і похідна конфіденційна інформація. За правовою галузевою класифікацією виділяються такі її види, як приватно-правова і публічно-правова.

Класифікація за суб'єктивним критерієм є найбільш популяризованою. За цим критерієм конфіденційна інформація поділяється на конфіденційну інформацію про фізичну особу, конфіденційну інформацію юридичної особи та окремий вид – це комерційна таємниця.

До конфіденційної інформації про фізичну особу належать відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, про її національність, сімейний стан, освіту, релігійні переконання, а також адреса, дата і місце народження.

Також окремі аспекти правового режиму конфіденційної інформації про фізичну особу розкриваються в судовій практиці. Так, відповідно до Рішення Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012 в аспекті конституційного подання положення частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України, а саме питання як тлумачити інформацію про особисте і сімейне життя, зокрема, чи належить така інформація до конфіденційної інформації про особу, слід розуміти так:

- інформацією про особисте та сімейне життя особи є будь-які відомості та/або дані про відносини немайнового та майнового характеру,

обставини, події, стосунки тощо, пов'язані з особою та членами її сім'ї, за винятком передбаченої законами інформації, що стосується здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень. Така інформація про особу є конфіденційною;

- збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручанням в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [40].

Конфіденційна інформація юридичної особи – це інформація, яка є секретною, так як є невідомою та не є легкодоступною для не володільців цієї інформації, відрізняється від комерційної таємниці відсутністю економічної цінності та не впливає на фінансове становище суб'єкта господарювання, вона міститься в договорах, контрактах, листах, звітах, аналітичних матеріалах, виписках з бухгалтерських рахунків, схемах, графіках та інших документах, що фігурують в діяльності юридичної особи. Розголошення даних, що містяться в таких документах, може бути використано конкурентами і, відповідно, завдати економічної та іншої шкоди юридичній особі.

Згідно зі ст. 505 Цивільного кодексу України комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію [9].

На думку Гриценко В. ознаками конфіденційної інформації є: наявність документованої форми; неприпустимість віднесення до конфіденційної

інформації загальнодоступних відомостей; особлива значущість конфіденційної інформації; наявність засобів охорони і захисту даної інформації; обмеженість доступу до конфіденційної інформації; обмежений міжвідомчий обмін конфіденційної інформації [60, с. 192].

На основі даного дослідження спробуємо виділити такі основні ознаки, які притаманні всім видам конфіденційної інформації:

- Конфіденційна інформація не є усім відомою чи загальнодоступною іншим особам, а отже має самостійну дійсну чи припустиму цінність. Фізичні і юридичні особи відносять інформацію до конфіденційної безпосередньо для захисту власних інтересів, якщо ж вони не виявили бажання обмежити доступ до неї то дана інформація вважається відкритою. Комерційна ж таємниця має обмеження доступу до інформації певного характеру, якщо цього бажає власник. Тобто комерційна таємниця не є конфіденційною тільки в силу її існування, а стає такою з моменту прийняття власником рішення про встановлення до неї режиму таємності.

- Право власності на конфіденційну інформацію належить безпосередньо суб'єкту, який її створює, зберігає і може використовувати або розповсюджувати, тобто вона знаходиться у володінні, користуванні або розпорядженні певних фізичних або юридичних осіб.

- Встановлювати та вживати правові, організаційні, технічні та інші заходи по охороні конфіденційної інформації, тобто визначати умови її розповсюдження, мають фізичні і юридичні особи.

- Протиправне поширення даної інформації може завдати шкоди певним фізичним та юридичним особам.

- Конфіденційною інформацією є відомості персонального, ділового, виробничого, комерційного характеру.

Отже, єдиним критерієм віднесення інформації до конфіденційної є можливість її розповсюдження лише за згодою фізичної або юридичної особи та на умовах, що ними визначені.

РОЗДІЛ 2

ОКРЕМІ ВИДИ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

2.1. Конфіденційна інформація про фізичну особу

Право на недоторканність приватного життя є одним з основних і найбільш значущих прав людини. У ньому проявляється свобода особистості. У процесі свого історичного розвитку людство поступово усвідомлювало, «відкривало» наявність деяких природних прав, до числа яких було віднесено і право кожного на недоторканність приватного життя. Починаючи з другої половини ХХ століття, недоторканність приватного життя є предметом спільного правового регулювання: внутрішньодержавного і міжнародного. Інтеграційні процеси, що відбуваються в світі, свідчать про необхідність однозначного розуміння багатьох проблем і вирішення їх спільними зусиллями. Зокрема, держави повинні прагнути до вироблення єдиних підходів для вирішення питань забезпечення та дотримання права кожного на недоторканність приватного життя, у визначенні «золотої середини» між громадськими та приватними інтересами. Закріпленість цього права в законах та інших джерелах і гарантованість з боку держави його дотримання, охорони і захисту лише додатково сприяють вільній реалізації даного права [70, с. 131].

Відповідно до частин першої та другої статті 32 Основного Закону України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [3]. Дані положення також відображаються в інших нормативно-правових актах, таких як: Цивільному кодексі України, Законі України «Про захист персональних даних», Законі України «Про інформацію».

Таким чином, лише фізична особа, якої стосується конфіденційна інформація, відповідно до конституційного та законодавчого регулювання права особи на збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації має право вільно, на власний розсуд визначати порядок ознайомлення з нею інших осіб, держави та органів місцевого самоврядування, а також право на збереження її у таємниці [40].

Право на інформацію віднесено Конституцією України до прав та свобод людини, а Цивільним Кодексом України – до особистих немайнових прав. Таким чином, право на інформацію є суб'єктивним правом, що не може належати органам влади [85, с. 214].

Безпосереднє визначення інформації про особу дає стаття 11 Закону України «Про інформацію», яка передбачає, що інформацією про фізичну особу (персональними даними) є відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [12]. Дане визначення дає нам право ототожнювати інформацію про фізичну особу з персональними даними.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [12]. Підставою для визначення інформації конфіденційною є бажання фізичної чи юридичної особи вважати певну інформацію про неї чи інформацію, що знаходиться у її володінні, конфіденційною. Будь-яка інформація про особу може бути віднесена на розсуд особи до конфіденційної, якщо це не заборонено законом.

До конфіденційної інформації про фізичну особу національним законодавством України віднесено:

- інформацію про національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата та місце народження фізичної особи (ч. 2. ст. 11) [12];
- відомості про місце проживання (ч.8. ст. 6) [21];
- відомості з Державного реєстру фізичних осіб – платників податку та реєстраційний номер облікової картки фізичної особи – платника податків (п.п. 70.15.2 пункту 70.15 статті 70) [10];
- відомості про особисте життя громадян, одержані із звернень громадян (ст. 10) [17];
- первинні дані, отримані в процесі проведення Перепису населення (ст. 16) [23];
- відомості про страховий стаж, результати медичних обстежень, отримані доходи застрахованої фізичної особи (ст. 21) [24];
- інформація про пенсійні внески, пенсійні виплати та інвестиційний прибуток (збиток), що обліковується на індивідуальному пенсійному рахунку учасника пенсійного фонду, пенсійні депозитні рахунки фізичних осіб, договори страхування довічної пенсії (ч.3 ст. 53) [25];
- відомості щодо предмета договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, хід їх виконання та результати (ст. 895) [9];
- інформація яка може сприяти ідентифікації особи неповнолітнього правопорушника або яка стосується факту самогубства неповнолітнього (ч.3 ст. 62) [26];
- відомості, що подаються заявником для визнання біженцем, інформація про факт подання заяви про визнання особою, яка має право на захист в Україні (ч. 10. ст. 7) [27];
- інформація про померлого (ст. 7) [28];
- відомості про осіб взятих під захист у кримінальному судочинстві (ст. 15) [29];
- заявки та матеріали на видачу патентів (ст. 19) [30];

- інформація, що міститься в заяві про державну реєстрацію лікарського засобу та додатка до них (ч.8 ст. 9) [31];
- відомості про оплату праці працівника (ст. 31) [32]. Відомості про оплату праці надаються лише у випадках передбачених законодавством, або за згодою чи на вимогу працівника;
- відомості про працівника суду або правоохоронного органу, взятого під захист (ст. 10) [33];
- відомості, що містяться в текстах судових рішень та дають можливість ідентифікувати фізичну особу, зокрема: імена (ім'я, по батькові, прізвище) фізичних осіб; місце проживання або перебування фізичних осіб із зазначенням адреси, номерів телефонів чи інших засобів зв'язку, адреси електронної пошти, ідентифікаційних номерів (коди); реєстраційні номери транспортних засобів (ст. 7) [34];
- інформація особистого характеру, яка стала відома суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, під час роботи з постраждалою особою (ч. 7 ст. 21) [35];
- матеріали заявки фізичної чи юридичної особи на реєстрацію сорту рослин, результати експертизи сорту рослин (ст. 23) [16];
- інформація, що стосується митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України (ч.1 ст. 263) [11].

Рішенням від 30 жовтня 1997 року № 5-зп Конституційний Суд України відніс до конфіденційної інформації про фізичну особу, крім вказаної, ще й відомості про її майновий стан та інші персональні дані.

Таким чином, Конституційний Суд України визначає, що перелік даних про особу, які визнаються як конфіденційна інформація, не є вичерпним.

В той самий час частина 1 статті 7 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначає, що конфіденційною є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за

їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов [14]. Тобто, даний закон передбачає, що не вся інформація про особу є конфіденційною.

Деякі науковці, навіть, пропонують відмовитись від поняття «конфіденційна інформація про особу». Так, В.В. Речицький у своєму проекті Конституції (стаття 28) пропонує використовувати поняття «персональні дані» замість поняття «конфіденційна інформація про особу». На думку вченого, персональні дані – це юридичний термін спеціального призначення. Він означає не просто конфіденційну інформацію, а її конкретний тип, різновид [92, с. 25].

Право на недоторканність приватного життя як суб'єктивне право можна представити у вигляді структури як сукупність взаємопов'язаних і внутріорганізованих елементів (правомочностей), представлених в певній послідовності, яка характеризується єдністю внутрішньої будови, а саме:

- права на повагу до приватного життя, що включає в себе право на усамітнення, під яким розуміється, з одного боку, право на автономію особи від навколишнього світу в цілому або від якихось категорій людей (добровільна чи усвідомлена ізоляція або вимушена в силу суб'єктивних психологічних особливостей), і з іншого боку, право на невтручання з будь-якої сторони в приватне життя людини; а також право на спілкування (вербальне і невербальне), яке включає право на вибір друзів і взагалі кола спілкування, самостійне встановлення різних зв'язків, в тому числі інтимних; і право на особисту і сімейну таємницю;

- права на охорону приватного життя, що включає право контролювати інформацію про себе, збереження професійних таємниць і т.д.;

- права на захист приватного життя [73, с. 133].

Особисті права людини є найбільш значущими правами в порівнянні з іншими конституційними правами, що проголошені в Конституції. Приналежність кожному від народження та невідчужуваність дозволяють виділити їх природний характер.

Згідно з Законом України «Про захист персональних даних» підставами виникнення права на використання персональних даних є згода суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних, при чому суб'єкт персональних даних має право при наданні згоди внести застереження стосовно обмеження права на обробку своїх персональних даних, а також дозвіл на обробку персональних даних, наданий володільцю бази персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» виключно для здійснення його повноважень [19].

Право на недоторканність приватного життя – складне суб'єктивне право, яке включає в себе цілий комплекс компонентів, кожен з яких має право виступати самостійним суб'єктивним елементом: право на недоторканність особистої таємниці, право на недоторканність сімейної таємниці, право на недоторканність документів, телефонних та інших переговорів, телеграфних та інших повідомлень особистого характеру, право на недоторканність житла [72, с. 89]. Кожен з цих компонентів має конкретні цілі, структуру, зміст, об'єкти недоторканності, кожному відповідають свої принципи легітимних обмежень. Але, з іншого боку, вони об'єднуються родовим поняттям – правом на недоторканність приватного життя.

Під охороною права на недоторканність приватного життя слід розуміти діяльність держави, різних організацій, установ, спрямовану на забезпечення дотримання права на недоторканність приватного життя, що виражається в прийнятті превентивних заходів, створення умов для реалізації правомочностей, законодавче закріплення меж допустимого втручання в приватне життя з метою запобігання можливого порушення права на недоторканність приватного життя. Захист права на недоторканність приватного життя – це діяльність компетентних органів або уповноваженої особи, здійснювана на підставі закону і в установленому законом порядку в зв'язку з посяганням на приватне життя громадянина (наявністю правопорушення), що спричинило або здатного спричинити негативні наслідки, спрямоване на відновлення права на недоторканність приватного

життя, на усунення або запобігання появи негативних наслідків, а також попередження подібних правопорушень. Охорона і захист конституційного права на недоторканність приватного життя – невід’ємний атрибут правової демократичної держави [88, с. 63].

В ході проведеного дослідження право на недоторканність приватного життя детально розглянуто і як юридична категорія, що складається з наступного ряду правочинів, наданих людині Конституцією і гарантованих державою: права на особисту і сімейну таємницю; права на недоторканність персональних даних; права на захист своєї честі і доброго імені; права на таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень; права на недоторканність житла [71, с. 91]. В сукупності вони утворюють комплексний правовий інститут, представлений нормами конституційного, цивільного, трудового, сімейного, адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального та інших галузей права.

Аналіз даного питання був би неповним без вивчення таких питань як правове регулювання обмежень і меж допустимого втручання держави в сферу приватного життя громадян, а також гарантії захисту приватного життя, до числа яких відносяться професійні таємниці. Підкреслено, що обмеження права на недоторканність приватного життя може бути засноване як на загально визнаних принципах обмеження прав і свобод, так і принципах, що випливають з природи даного права. На рівні закону повинно бути визначено коло суб’єктів, які мають право на втручання в сферу приватного життя, регламентована процедура прийняття рішення про обмеження права на недоторканність приватного життя. Але навіть легітимне втручання в приватне життя має розглядатися як тимчасовий захід. Крім того, необхідно передбачити ефективний механізм правового захисту від незаконного або свавільного втручання з боку державних органів та інших осіб у здійснення права на недоторканність приватного життя, в тому числі при систематизації персональних даних як загального характеру, так і тих, що відносяться до особливих категорій: відомостей про стан здоров’я,

інформації про расове походження, про політичні та релігійні переконання; при зборі та обробці інформації про людину, отриманої з встановлених в громадських місцях камер відеоспостереження; при психологічному, наркотичному і генетичному тестуванні; при проведенні різних досліджень, зокрема психофізіологічних і т.д. [72, с. 132].

Слід вирішити питання про правомірність спостереження в організаціях за робочим місцем працівників за допомогою відеокамер, прослуховування телефонів і записи розмов, читання електронної пошти і т.д. Працівники повинні знати, яким чином ведеться моніторинг, як оцінюється їхня робота, а також повинні мати можливість оскаржити невірну інформацію.

Судова практика в кримінальному судочинстві щодо захисту таємниці особистого життя доволі бідна. Так, за притягнення особи до відповідальності за ст. 182 КК «Порушення недоторканості приватного життя» нами був знайдений лише один вирок.

Так, вироком Придніпровського районного суду м. Черкаси від 29 квітня 2011 року встановлено: Підсудний з листопада 2010 року по 02 лютого 2011 року умисно порушуючи право громадян Потерпілого 1 та Потерпілого 2 на недоторканість приватного життя, особисту та сімейну таємницю, шляхом власноручного виготовлення прослуховувального апарату та поміщення його в отвір розетки, яка знаходиться в спільній стіні з квартирою Потерпілого 2, незаконно протягом вказаного часу збирав конфіденційну інформацію про зазначених осіб. Допитаний на досудовому слідстві та в судовому засіданні підсудний свою вину в пред'явленому йому обвинуваченні визнав повністю та підтвердив покази дані на досудовому слідстві та вказав, що дійсно він близько трьох-чотирьох місяців він за допомогою власно виготовленого прослуховуючого пристрою та вставленого в сусідську розетку здійснював прослуховування, в скоєному щиро кається. Суд вирішив: визнати підсудного винним у скоєнні

злочину, передбаченого статтею 182 КК України і призначити йому покарання у вигляді штрафу в сумі 850 грн. [42].

Рішення суду є законним та обґрунтованим, оскільки пред'явлене обвинувачення доведено і дії підсудного суд кваліфікує за статтею 182 КК України – порушення недоторканості приватного життя – незаконне збирання конфіденційної інформації про особу без її згоди.

Окрім того підсудний повністю визнав свою вину та його винність підтверджувалася також зібраними по справі доказами, дослідженими в порядку ч. 3 статті 299 КПК України. При призначенні покарання підсудному суд врахував характер та ступінь суспільної небезпечності вчиненого ним злочину, але і прийняв до уваги те, що за місцем проживання підсудний характеризується позитивно.

Проте судова практика має чимало рішень з цивільних справ щодо захисту таємниці особистого життя.

1. Рішенням Суворовського районного суду м. Херсона від 07.07.2015 року встановлено: У травні 2015 року Позивач 1, Позивач 2 та Позивач 3 звернулись до суду з позовом, у якому, просили заборонити Товариству з обмеженою відповідальністю «Оптиміст» вимагати у них особисту конфіденційну інформацію, не пов'язану з виконанням трудових обов'язків, щодо фактичного місця проживання та щодо особистих номерів контактних телефонів. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивачі працюють на підприємстві ТОВ «Оптиміст», нещодавно відповідач почав вимагати від них надати інформацію про фактичне місце їх проживання та номери особистих мобільних телефонів. Позивачі вважають такі дії недопустимими та такими що порушують їх права, тому звернулись до суду за захистом своїх прав.

Судом встановлено, що Позивач 1 працює в товаристві з обмеженою відповідальністю «Оптиміст» з 2005 року на посаді начальника служби інкасації, Позивач 2 працює на підприємстві з 2006 року на посаді охоронника, а Позивач 3 з 2012 року на посаді охоронника, згідно наданих трудових книжок. Роботодавець вимагає у позивачів надати конфіденційну

інформацію про їх особи, а саме: особисті данні про фактичне місце проживання та номери телефонів, що на думку позивачів порушує їх права та є втручанням в особисте життя. У зв'язку з чим звернулись до суду за захистом своїх прав.

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до ст. 25 КЗпП України при укладенні трудового договору забороняється вимагати від осіб, які поступають на роботу, відомості про їх партійну і національну приналежність, походження, реєстрацію місця проживання чи перебування та документи, подання яких не передбачено законодавством. Отже, як вбачається з вищевикладеного, інформація про фактичне місце проживання та щодо особистих номерів контактних телефонів є конфіденційною, а тому Товариство з обмеженою відповідальністю «Оптиміст» не має право вимагати її у позивачів. У зв'язку з чим, позовні вимоги є обґрунтованими та такими що підлягають задоволенню.

Суд вирішив: Позов Позивача 1, Позивача 2 та Позивача 3 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Оптиміст» про заборону вчиняти дії задовольнити. Заборонити Товариству з обмеженою відповідальністю «Оптиміст» вимагати у Позивача 1, Позивача 2 та Позивача 3 особисту конфіденційну інформацію, не пов'язану з виконанням трудових обов'язків, щодо фактичного місця проживання та щодо особистих номерів контактних телефонів [49].

При винесенні цього рішення суд виходив з того, що відповідно до ст. 25 КЗпП України при укладенні трудового договору забороняється вимагати від осіб, які поступають на роботу, відомості про їх партійну і національну приналежність, походження, реєстрацію місця проживання чи перебування та документи, подання яких не передбачено законодавством.

Отже, інформація про фактичне місце проживання та щодо особистих номерів контактних телефонів є конфіденційною, а тому Товариство з

обмеженою відповідальністю «Оптиміст» не має права вимагати її у позивачів. У зв'язку з чим суд зауважив, що, позовні вимоги є обґрунтованими та такими що підлягають задоволенню.

2. Рішенням Подільського районного суду міста Києва від 03 червня 2015 року встановлено:

Позивачка звернулася до суду з вищевказаним позовом, посилаючись на те, що на телеканалі «Студія 1+1» в телепередачі «Гроші» було поширено відеосюжет, який порушує її право на особисте життя та його таємницю. Зокрема, було поширено відеозаписи з особистого життя позивачки, які містять інтимні подробиці. Факт поширення такого відеосюжету з участю позивачки є порушенням її особистого немайнового права на невтручання в особисте життя. Це заподіяло позивачці значні моральні страждання та призвело до тривалих негативних переживань, що істотно вплинуло на її фізичне та психічне здоров'я. Згоди на розголошення такої інформації з приватного життя позивачка не давала, відтак розповсюдження такого відеосюжету є протиправним.

Зважаючи на це, позивачка звернулася до суду з даним позовом про захист її особистих немайнових прав та відшкодування заподіяної їй моральної шкоди. Позивач вважає поширення відповідачем відеосюжету, який містить таємницю її особистого життя, на телеканалі «Студія 1+1» у телепередачі «Гроші» безпідставним втручанням в її особисте життя. У передачі було поширено відеозаписи інтимних стосунків позивачки, що є порушенням ст. 8 Конвенції про захист прав та основних свобод людини, яка передбачає, що ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в особисте життя. У відповідача не було жодних передбачених законом підстав для поширення такої інформації. Позивачка не давала згоди на поширення інформації та на ознайомлення будь-кого з такою інформацією. Поширені відеозаписи не містять ознак вчиненого позивачкою правопорушення, яке б було підтверджено рішенням суду, що набрало законної сили. Поширення відеозапису, який містить конфіденційну інформацію про інтимні стосунки

позивачки, є порушенням її права на приватне життя і очевидно не було здійснене в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Після поширення вказаних відеозаписів позивачка постійно відчуває тривогу, стрес, безсоння, невпевненість в собі від того, що вказані відеозаписи бачили члени її сім'ї, друзі, знайомі, сусіди. Позивачка має малолітню дитину віком 4 років, і після поширення цієї інформації відчула осуд з боку знайомих, друзів, близьких. Після трансляції відеосюжету відповідачем позивачка втратила друзів, з нею перестали спілкуватись родичі та сусіди. В результаті цього Позивачці доводиться шукати нових знайомих та друзів, вона втратила роботу в аспірантурі Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана. Керівництво університету пояснило їй, що вона не зможе більше у них працювати, після чого позивачка вимушена була написати заяву.

Суд вирішив: Позов задовольнити частково, зобов'язати Товариство з обмеженою відповідальністю «Телерадіокомпанія «Студія «1+1» вилучити з свого офіційного інтернет-сайту відео-сюжет, що міститься у випуску телепередачі «Гроші» з 21 хвилини 12 секунд до 23 хвилини 39 секунд, про особисте життя Позивача. [51].

При винесенні цього рішення суд виходив з того, що оскільки особисте немайнове право позивачки порушене у телепередачі, яка випущена у світ, відео сюжет телепередачі розміщений на офіційному інтернет-сайті відповідача. Тому суд вважає за необхідне задовольнити позовну вимогу про зобов'язання ТОВ «Телерадіокомпанія «Студія «1+1» вилучити з свого офіційного інтернет-сайту відео-сюжет, що міститься у випуску телепередачі «Гроші» з 21 хвилини 12 секунд до 23 хвилини 39 секунд, про особисте життя Позивача, а вимога про заборону поширювати та використовувати будь-яким способом відеосюжет і робити будь-які посилання на нього задоволенню не підлягає.

3. Рішенням Галицького районного суду м. Львова від 03 квітня 2013 року встановлено:

Позивач звернувся в суд з позовом до КП «Редакція газети Львівської міської ради «Ратуша» про відшкодування моральної шкоди та зобов'язання до вчинення дій, покликаючись на те, що на першій шпальті, з продовженням на шістнадцятій сторінці, газети «Ратуша», накладом в 30000 примірників, під авторством редактора газети вийшла стаття під назвою «Конфіденційна інформація»; аналогічна стаття розміщена на веб-сайті газети. Стверджує, що публікацією зазначеної статті відповідач втрутився в його особисте життя, порушуючи норми журналістської етики, зробив доступними для громадськості конфіденційні відомості про його особу. Зазначає, що викладена у статті інформація дозволяє ідентифікувати його, оскільки його ім'я за паспортом «Позивач», проте усі називають його «Позивач»; прикладені до статті фотографії не закривають його обличчя, а лише очі; усі його родичі, друзі та знайомі знають, що працівниками міліції на фермі його товариша у Буському районі Львівської області проведено обшук, в ході якого вилучено наркотичні засоби. Вважає, що вказаними діями відповідача завдано йому моральної шкоди, яку він оцінює у 10000 грн., що полягала у постійних переживання, що його впізнають у зв'язку з публікацією, аспекти його особистого життя, які він ретельно приховував, є відомі всім, що стало причиною образливого та зневажливого ставлення до нього. Крім того, просить суд зобов'язати відповідача в цей же спосіб, в який були поширені відомості про його особисте життя, без зазначення справжніх даних про осіб, опублікувати рішення суду, та попросити у нього вибачення з приводу оспорюваної публікації.

Представник позивача в судовому засіданні позовні вимоги підтримав, надавши пояснення, аналогічні викладеним у позовній заяві. Просить позов задовольнити.

Суд вирішив: Позов Позивача до Комунального підприємства «Редакція газети Львівської міської ради «Ратуша» про відшкодування

моральної шкоди та зобов'язання до вчинення дій задовольнити частково. Стягнути з Комунального підприємства «Редакція газети Львівської міської ради «Ратуша» на користь Позивача 5000 (п'ять тисяч) грн. моральної шкоди. В задоволенні решти позовних вимог відмовити [46].

При винесенні рішення суд посилався на те, що зобов'язання до публікації рішення суду в цей же спосіб, в який були поширені відомості про особисте життя позивача, без зазначення справжніх даних про осіб, є способом спростування інформації. Разом з тим, ні спростування інформації, ні зобов'язання вибачитись у тій чи іншій формі перед позивачем не є способом захисту порушеного особистого немайнового права на особисте життя та його таємницю, передбаченим статтею 275 та Главою 3 ЦК України.

За результатами дослідження доказів, суд прийшов до висновку, що позов слід задовольнити частково, стягнувши з відповідача на користь позивача грошовий еквівалент завданої моральної шкоди, що є достатньою сатисфакцією за порушення особистого немайнового права позивача на особисте життя та його таємницю.

Отже, порушення таємниці особистого життя широко поширені і одночасно найменш очевидні для більшості громадян в порівнянні з порушеннями інших основних прав людини. Проблеми вільної реалізації права на недоторканність приватного життя викликані наступними обставинами і фактами:

- конституція хоча і закріпила, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю, але в реальності ми часто стикаємося із зневажливим ставленням до особистості. Права людини повинні стати абсолютною цінністю незалежно від будь-яких поточних проблем в економічній, фінансовій, соціальній та інших сферах;

- багатьма громадянами не усвідомлена до кінця значимість прав і свобод людини і громадянина;

- швидкий розвиток технічних засобів збору та систематизації інформації, широке поширення електронних засобів масової комунікації,

стирання географічних кордонів для потоку даних і суттєве відставання законотворчої діяльності від процесу появи цих та інших нових загроз приватного життя;

- недосконалість законодавства і відсутність реальних механізмів захисту порушених прав;

- корумпованість органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- низький рівень загальної та правової культури громадян.

Від того, наскільки буде забезпечено дотримання права на недоторканність приватного життя, гарантоване збереження таємниць приватного життя громадян, як глибоко держава зможе проникати в зміст цих таємниць і які підстави для цього будуть необхідні, залежить ступінь свободи особи, демократичність і гуманність політичного режиму.

Отже, проблема права на недоторканність приватного життя багатопланова. Право на недоторканність приватного життя – це соціальне благо, що створює умови, необхідні для всебічного задоволення потреб особистості, і забезпечує демократичний розвиток суспільства.

На закінчення відзначимо, що все вищезазначене дозволяє сформулювати загальний висновок про те, що інформацією про фізичну особу (персональними даними) є конкретні відомості про суб'єктивні цивільні права і юридичні обов'язки особи, які забезпечують її правосуб'єктну персоніфікацію.

2.2. Поняття та ознаки комерційної таємниці

Інститут комерційної таємниці має одне з найвизначніших значень для нормального функціонування ринкової економіки, забезпечення належного рівня безпеки суб'єкта господарювання та добросовісної конкуренції. На жаль, в Україні відсутній спеціальний закон, який би врегулював правовий

режим комерційної таємниці, встановлював конкретний механізм реалізації прав суб'єктів господарювання та визначав способи її охорони.

За правовим режимом, комерційна таємниця, відноситься до конфіденційної інформації; вона спрямована на захист права на здійснення господарської діяльності.

При характеристиці комерційної таємниці як об'єкту цивільних правовідносин, законодавець наділив її трьома істотними ознаками: її дійсна або потенційна цінність в силу невідомості третім особам, відсутність доступу на законній підставі і прийняття правовласником заходів до охорони її конфіденційності. При цьому аналіз правозастосовної практики, нормативних актів і наукової літератури дозволяє говорити про те, що суб'єктами прав на комерційну таємницю є правовласник і контрагент комерційної таємниці.

Основне визначення комерційної таємниці, містить стаття 505 Цивільного кодексу України, згідно з якою комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [9]. Крім того, комерційна таємниця віднесена статтею 420 Цивільного кодексу України до об'єктів права інтелектуальної власності.

Комерційна таємниця, представляючи собою нематеріальний об'єкт товарного характеру і результат інтелектуальної діяльності, виступає як самостійний об'єкт суб'єктивного права. Право на комерційну таємницю як право на результат інтелектуальної діяльності являє собою виключне право

особливого роду. Володарями права на комерційну таємницю є виключно фізичні особи-підприємці і юридичні особи у зв'язку із здійсненням ними підприємницької діяльності, в той час як користувачами комерційної таємниці можуть виступати і фізичні особи, які не є підприємцями.

Згідно з ч. 1 статті 36 Господарського кодексу України відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею [5].

Цивільний кодекс України, крім визначення поняття «комерційна таємниця», у Главі 46 «Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю» визначає майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, якими є:

- право на використання комерційної таємниці;
- виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [9].

Також дана глава обмежує строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю та встановляє обов'язок органів державної влади щодо охорони комерційної таємниці. У Господарському кодексі України правові норми щодо інституту комерційної таємниці містяться у складі інституту захисту від недобросовісної конкуренції та у Главі 16 «Використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності».

При характеристиці комерційної таємниці слід виділяти дві групи ознак: загальні, властиві їй як виду інформації, і спеціальні, що характеризують її як результат інтелектуальної діяльності.

До загальних ознак належать:

- нематеріальна (ідеальна) природа інформації, що розкривається через такі її властивості як змістова визначеність (змістовність), якісна і кількісна визначеність, здатність задовольняти немайнові та майнові інтереси;
- віддільність інформації від особи, яка є її творцем або носієм;
- доступність інформації для сприйняття третіми особами через вираження в об'єктивній формі.

Спеціальними ознаками є ознаки невідомості, комерційної цінності та вжиття заходів щодо охорони конфіденційності (введення режиму комерційної таємниці).

Норми про комерційну таємницю утворюють самостійний (моногалузевий) інститут підгалузі права інтелектуальної власності галузі цивільного права. Інститут включає загальні положення (наприклад, норми-дефініції) та спеціальні норми про окремі види комерційної таємниці. Отже, національним законодавством комерційну таємницю віднесено до інституту права інтелектуальної власності. Права на комерційну таємницю є різновидом прав інтелектуальної власності [80].

Комерційну таємницю слід вважати видом конфіденційної інформації, яка визначена в ч. 2 ст. 21 Закону України «Про інформацію» як інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [95, с. 400]. Особливістю відомостей, що складають комерційну таємницю, як вид конфіденційної інформації, є їх комерційний і господарський характер. Іншими словами, це інформація, що має економічну цінність, здатна впливати на фінансове становище суб'єкта підприємницької діяльності та розмір одержуваного ним прибутку.

На відміну від винаходу, корисної моделі, промислового зразка, де їх цінність об'єктивна, оскільки винахідницький рівень, промислова придатність та новизна визначаються компетентними державними органами і

підтверджуються видачею патенту, цінність інформації, що знаходиться в режимі комерційної таємниці неможливо визначити без оцінки її впливу на діяльність суб'єкта господарювання.

Кожен суб'єкт господарювання самостійно визначає склад відомостей, що відносяться до комерційної таємниці. До комерційної таємниці можуть бути віднесені: технологія виробництва; технологічні прийоми та устаткування; модифікація раніше відомих технологій і процесів; результати та програми наукових досліджень; перспективні методи управління; цінова і збутова політика; порівняльні характеристики власного асортименту і товарів конкурентів з погляду якості, зовнішнього вигляду, пакування тощо; виробничі, комерційні та фінансово-кредитні відносини з партнерами; плани підприємства щодо розширення (скорочення) виробництва; факти ведення переговорів з питань купівлі-продажу; дані, що можуть бути використані для заподіяння шкоди репутації підприємства; інформація про кадри підприємства; наявність засобів та умов для захисту комерційної таємниці. Іноземні фірми в межах відомостей, які необхідно захищати за умов ринку, розглядають як промислову власність: винаходи, дані про устаткування, інструменти, розроблені або придбані ними і недоступні для широкого користування [69, с. 104].

В залежності від виду комерційної цінності інформації (дійсна майнова чи інша комерційна цінність) пропонується виділяти секрет виробництва (ноу-хау) і іншу конфіденційну комерційну інформацію. Під секретом виробництва (ноу-хау) розуміється інформація, що становить комерційну таємницю, яка володіє дійсною майнвою комерційною цінністю. Під іншою конфіденційною комерційною інформацією слід розуміти інформацію, що володіє потенційною майнвою комерційною цінністю і (або) немайнвою комерційною цінністю.

Надзвичайно важливим аспектом є помилкове відношення до комерційної таємниці відомостей, які її не становлять. Так Постановою Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять

комерційної таємниці» № 611 від 9 серпня 1993 р. встановлено, певні обмеження щодо інформації, яка може бути віднесена до комерційної таємниці.

Комерційну таємницю не становлять:

- установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою чи господарською діяльністю та її окремими видами;
- інформація за всіма встановленими формами державної звітності;
- дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями й посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- документи про платоспроможність;
- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню [37].

Отже, інформація, яку суб'єкти господарювання не відносять до комерційної таємниці і яка не може бути віднесена до комерційної таємниці згідно Переліку, і є конфіденційною інформацією юридичної особи, тобто це інформація, що не має економічної цінності та не впливає на фінансове становище суб'єкта господарювання, але яка є секретною, так як є невідомою та не є легкодоступною для не володільців цієї інформації. Нею є дані з

виписок з бухгалтерських рахунків, відомості про чисельність і склад працюючих, інформація, що міститься в листах, звітах, аналітичних матеріалах, договорах та контрактах та інших документах, що мають значення для ефективної діяльності юридичної особи.

У концепції підприємницького успіху досить важливу, а іноді й основну роль відіграє необхідна в цей момент комерційна інформація [57, с. 322]. У підприємстві інформація – це сукупність відомостей, що дають можливість діловій людині орієнтуватися у сфері її власного виробництва [96].

Вивчаючи категорію комерційної таємниці, обов'язково слід детально зупинитися на її ознаках, без цього просто неможливо з'ясувати її правову природу. На жаль, у науковій думці відсутня єдина концепція щодо ознак цього поняття. Деякі науковці, зокрема Ю. Журик і О. Святоцький, вважають, що можливість чи неможливість завдання матеріальної шкоди або моральних збитків підприємству має лягти в основу кваліфікації відомостей як комерційної таємниці [61, с. 12].

Своєю чергою, Н.О. Саніахметова, вирізняючи критерії, за якими можна встановити обмежений доступ до інформації, називає невідомість широкому загалу певних відомостей, що є корисним для їх власника, а також здатність цього власника отримувати прибуток від неї та вживати заходів для її захисту [59, с. 209].

З приводу цього Г. Андрощук і Л. Вороненко стверджують, що інформація, яку можна віднести до комерційної таємниці, має містити такі ознаки: не бути державними секретами (таємними даними), стосуватися торговельно-виробничої діяльності підприємства, не завдавати шкоди інтересам суспільства, мати справжню або можливу комерційну цінність і створювати переваги в конкурентній боротьбі, мати встановлені володільцем інформації обмеження в доступі, вжиття останнім додаткових заходів для її охорони [64, с. 182].

Дане дослідження дозволило нам дійти висновку, що до загальних та спеціальних ознак комерційної таємниці відносяться такі:

- нематеріальна (ідеальна) природа інформації;
- віддільність інформації від особи, яка є її творцем або носієм;
- доступність інформації для сприйняття третіми особами через її вираження в об'єктивній формі.
- лише інформація може визнаватись комерційною таємницею;
- інформація невідома третім особам, а отже має дійсну або потенційну комерційну цінність;
- інформація, яка становить комерційну таємницю, не потребує офіційного визнання її охороноспроможності та реєстрації.
- дана інформація немає вільного доступу на законній підставі;
- це відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, що пов'язана з підприємницькою діяльністю;
- дана інформація не є державною таємницею та інформацією, яка не може належати до комерційної таємниці;
- зміст та об'єм комерційної таємниці встановлюється володільцем інформації на власний розсуд;
- необмеженість строку її захисту;
- власник інформації індивідуально приймає заходи щодо охорони її секретності. Це можуть бути заходи технічного, організаційного та юридичного характеру, спрямовані на те, щоб захистити інформацію від несанкціонованого доступу третіх осіб.

Згідно українського законодавства комерційною таємницею вважають тільки ту інформацію, що стосується підприємницької практики. Тому суб'єкти підприємницької практики виступають суб'єктами права на комерційну таємницю. Підприємницькі товариства – це «товариства, що виконують підприємницьку діяльність з ціллю одержати прибуток й в подальшому розподілити його між учасниками» (стаття 84 Цивільного Кодексу). Видами підприємницьких товариств виступають: господарські

товариства (акціонерне товариство, товариство з обмеженою чи додатковою відповідальністю), повне й командитне товариства чи виробничі кооперативи.

Під суб'єктом права на комерційну таємницю (володарем комерційної таємниці) розуміється особа, яка на законних підставах володіє всією повнотою прав на дану інформацію, з волі і в інтересах якої вживаються заходи з охорони конфіденційності. Суб'єктами правовідносин з комерційної таємниці визнається не тільки володар комерційної таємниці, а й користувачі права на комерційну таємницю (при передачі права за цивільно-правовим договором) і обмежені користувачі комерційної таємниці (особи, які отримали доступ до комерційної таємниці на умовах конфіденційності і її обмеженого використання в цілях, не пов'язаних з придбанням у власних інтересах конкурентної переваги). Ч. 2 ст. 506 Цивільного Кодексу України, зазначає, що майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором [9]. Володарями комерційної таємниці повинні бути визнані юридичні особи, фізичні особи-підприємці, держава, а також фізичні особи без статусу підприємця у випадках, встановлених законом.

Таке формулювання не суперечить визначенню суб'єкта права на комерційну таємницю в Господарському Кодексі. Більш того, в статті 162 Господарського Кодексу України вказується: «Особа, яка самостійно і добросовісно одержала інформацію, що є комерційною таємницею, має право використовувати цю інформацію на свій розсуд» [5]. Цілком очевидно, що в числі цих осіб можуть бути не тільки суб'єкти господарської діяльності.

Суб'єктом господарювання є володілець комерційної таємниці, він має такі правомочності:

- 1) встановлювати, змінювати й скасовувати режими комерційної таємниці у відповідності до закону;

2) користуватися комерційною таємницею в господарській практиці (у тому числі й у виробництві товарів, робіт чи послуг), повідомляти інших осіб на підставі договорів, а також вводити цю інформацію до господарського обігу іншими способами;

3) на судовий захист в установленому порядку від діянь (дій чи бездіяльності), які порушують установлений у відповідності до законодавства режим комерційної таємниці чи створюють загрозу порушення такого режиму [99, с. 173].

Таким чином, сучасний стан економіки характеризується надзвичайно бурхливим і стрімким розвитком господарських зв'язків, інтернаціоналізацією світового виробництва і споживання. Даний процес набув всеосяжний характер: він уже не обмежується виключно торговими відносинами, а включає в себе промислове виробництво, сферу послуг і використання результатів інтелектуальної діяльності.

Роль останніх незмірно зросла, що отримало вираз у тому, що результати інтелектуальної діяльності стали об'єктами економічного обороту поряд з традиційними об'єктами матеріального характеру.

Це обумовлено і тією обставиною, що якісно новий рівень розвитку науки і техніки дозволив суб'єктам підприємницької діяльності використовувати різні види результатів інтелектуальної діяльності (технічні, біологічні, економічні та т. п.) для зміцнення своєї конкурентоспроможності. Найбільш ефективно дана мета досягається в разі, коли відомості, що становлять зміст того чи іншого результату інтелектуальної діяльності, обумовлюють в силу їх невідомості третім особам фактичну монополію суб'єкта підприємницької діяльності.

Дана обставина породила практику використання поряд з механізмами авторського права, патентного права та інших традиційних інститутів права інтелектуальної власності механізму комерційної таємниці, заснованого на збереженні конфіденційності відомостей, що становлять зміст певного результату інтелектуальної діяльності.

Треба підкреслити важливість дослідження комерційної таємниці як об'єкта правовідносин, визначення її місця в економічній безпеці підприємства. Через неврегульованість загальних і локальних правових норм щодо обігу комерційної таємниці, перебувають під загрозою економічна стійкість і стабільність економіки, не є поодинокими випадки витоку інформації через недобросовісний персонал. Тому саме поєднання і збалансованість центрального та внутрішньо-корпоративного регулювання використання комерційної таємниці сприятиме процвітанню не тільки окремого підприємства, а й усієї економіки нашої держави.

Таким чином, можна зробити висновок, що незважаючи на таку кількість нормативно-правових актів, які регулюють відносини, пов'язані з комерційною таємницею, вони встановлюють лише загальні засади регулювання цього інституту. Дається взнаки і відсутність окремого закону, який би регулював інститут комерційної таємниці.

Отже, для здійснення належної охорони та захисту комерційної таємниці необхідно прийняти Закон України «Про комерційну таємницю», який би визначав правовий режим комерційної таємниці, встановлював порядок охорони та захисту цього інституту. Для усунення недоліків у чинному законодавстві необхідно прийняти норми, які б встановили обов'язкове укладення певних договорів на підприємстві щодо нерозголошення комерційної таємниці, розробити інструкції особам, які мають доступ до такої таємниці щодо способів її охорони та захисту, а також інструкцій щодо дотримання співробітниками режиму нерозголошення комерційної таємниці тощо.

Також Закон України «Про інформацію» не визначає види конфіденційної інформації, що викликає труднощі при визначенні родової належності комерційної таємниці. Щоб уникнути різного тлумачення належності комерційної таємниці до певного виду інформації, слід в Законі України «Про інформацію» вказати види конфіденційної інформації, у тому числі комерційну таємницю.

Перелік відомостей, які не можуть становити комерційну таємницю, доцільно закріпити на рівні ГК України. При цьому, слід зазначити, що такий перелік не може бути вичерпним, і внесення доповнень і змін до нього можливо лише на рівні закону, а не підзаконного нормативно-правового акта.

Необхідним видається законодавче закріплення заходів правової відповідальності, яка застосовується до порушника права на комерційну таємницю в формі покладання на нього обов'язку по виплаті грошової компенсації власникові комерційної таємниці, право якої порушено, в розмірі, що визначається судом у встановлених законом межах в разі неможливості визначення точного розміру збитків, що підлягають відшкодуванню порушником.

РОЗДІЛ 3

ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.1. Правові основи захисту конфіденційної інформації

З розвитком інформаційного суспільства усе більшого значення набувають питання, пов'язані із захистом конфіденційної інформації. Перевід інформації в електронну форму, використання різноманітних локальних та глобальних мереж створює якісно нові загрози розголошенню конфіденційної інформації. Проблемне питання забезпечення інформаційної безпеки в наш час є одним з найгостріших не лише в Україні, а й в усіх розвинених країнах світу.

Для врегулювання даного питання Рада Європи ще у 1981 році схвалила Конвенцію про захист даних, аналогічний закон у 1984 році був ухвалений у Великобританії. Аналогічні акти були прийняті і в Сполучних Штатах Америки, Німеччині та інших країнах світу. В Україні ж питання захисту інформації регулюються Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України «Про інформацію», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист персональних даних».

Вищий господарський суд України у своєму листі «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію» (інформаційний лист ВГСУ від 28.03.2007 р. № 01-8/184) відніс до кола конфіденційної інформації комерційну таємницю, «ноу-хау» та іншу інформацію, що визначається законом. На думку суду особи, які володіють конфіденційною інформацією, повинні самостійно визначати режим доступу до неї, включаючи її належність до категорії конфіденційності, та встановлювати для неї систему захисту [89, с. 59].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про інформацію» захистом інформації є сукупність правових, адміністративних, організаційних,

технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [12].

Захист цієї інформації повинен забезпечуватися через «комплекс правових, організаційних, інформаційно-телекомунікаційних засобів і заходів, спрямованих на запобігання неправомірним діям щодо інформації», задекларованих як орієнтири в законі України «Про інформацію» (ст. 14 Закону). Вибір організаційно-юридичного механізму захисту цінної інформації під час здійснення господарської діяльності є дуже важливим моментом, так як при цьому беруться до уваги низка проблемних питань, таких як: визначення прав та обов'язків суб'єктів – учасників трудових відносин; забезпечення прав власності на об'єкти інформації та інші об'єкти цивільних прав, що виникають в процесі праці, в тому числі на об'єкти інтелектуальної власності; забезпечення охорони та захисту конфіденційної інформації і комерційної таємниці та іншої таємниці (що встановлюється законом).

На державному рівні правовий захист інформації передбачає, перш за все, організацію ефективної нормотворчої, правоохоронної та правозастосовної діяльності. Тому дуже часто правовий напрямок захисту інформації на рівні держави об'єднують з організаційним напрямком [88, с.182].

Правовий захист конфіденційної інформації важливий на будь-якому рівні: міждержавному, державному і визначається відповідними документами. В Україні захист інформації регулюється Конституцією, а також відповідними нормативно-правовими актами. Законодавством передбачається ряд заходів, спрямованих на забезпечення захисту конфіденційної інформації від незаконного втручання, її копіювання або зміни, подальшого поширення або блокування. При цьому, подібні заходи передбачають також і захист від впливу негативної, або навіть шкідливої інформації.

Фахівці пропонують такі напрямки технічного захисту: використання засобів контролю за включенням живлення і завантаження програмного забезпечення; встановлення паролів; шифрування та спеціальні протоколи зв'язку; додаткова перевірка апаратури; «цифровий підпис» та інші. Як правило, власник інформації обмежується встановленням в посадових інструкціях, договорах застереження про конфіденційність і про відповідальність за порушення або підписанням окремих угод про нерозголошення конфіденційної інформації. Суб'єкт господарської діяльності повинний мати затверджений перелік конфіденційної інформації, положення про режим конфіденційності, з передбаченими детальними заходами щодо збереження конфіденційної інформації, адекватними існуючим обставинам, з якими повинна бути ознайомена особа, яка отримує конфіденційну інформацію. Якщо власник конфіденційної інформації не дотримується таких заходів або відсутній контроль з його боку за дотриманням таких заходів, всі застереження і укладені угоди про нерозголошення не породжують у сторін прав і обов'язків у сфері дотримання режиму конфіденційності. Крім того, при розробці переліку конфіденційної інформації слід пам'ятати, що є ряд відомостей, які в силу закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Зокрема, якщо інформація має відношення до діяльності будь-якого підприємства і має комерційну цінність, вона може становити службу або комерційну таємницю. Така інформація зовсім не передбачає вільного до неї доступу, за винятком тих осіб, для яких вона призначена.

За несанкціонований доступ до інформації, яка становить службу або комерційну таємницю, нормативно-правовими актами передбачена відповідальність. Причому, відповідальними можуть виявитися як ті, хто незаконно отримав в своє розпорядження таку інформацію, так і ті, хто сприяв її поширенню.

Відповідно забезпечення дотримання режиму доступу до таємної або конфіденційної інформації передбачає, що:

- доступ до конфіденційної інформації надається тільки користувачам, які мають на це повноваження;
- спроби доступу до такої інформації осіб чи користувачів, які не мають відповідних повноважень повинні блокуватися;
- користувачеві може надаватися право на виконання однієї або кількох конкретних операцій з обробки конфіденційної інформації або він може бути позбавлений такого права [75, с. 132].

Стрімко набирає популярності такий вид протиправних посягань на економічну безпеку підприємства як комп'ютерні злочини. Основним об'єктом цього виду злочинів є як інформація, так і комп'ютерні програми загалом.

Забезпечення безпеки підприємницької діяльності з боку комп'ютерних систем представляє один із блоків проблеми захисту конфіденційної інформації. Захист повинний починатися з розробки концепції інформаційної безпеки компанії. Механізм захисту конфіденційної інформації передбачає як організаційні, так і технічні засоби. Організаційні засоби захисту спрямовані на обмеження можливого несанкціонованого фізичного доступу до документів, які містять конфіденційну інформацію, у тому числі до комп'ютерних мереж. Технічні засоби передбачають використання засобів програмно-технічного характеру, перш за все, на обмеження доступу співробітників компанії, особливо тих, що працюють з комп'ютерними системами, до інформації, звертатися до якої вони не мають права [86, с. 128].

Сучасний світ високих технологій диктує свої правила виживання. І для забезпечення правового захисту інформації сьогодні з'являються все нові можливості. Наприклад, страхове забезпечення захисту інформації. Такий спосіб важливий швидше для захисту власника від загроз, які таїть в собі неправильне використання інформації. І ті, хто вдаються до подібного роду захисту, розраховують повністю або частково відшкодувати збиток, який їм буде завдано в результаті неправомірного використання інформації.

Однак, якщо володар інформації передає на неї права кому-небудь ще, видається дозвіл – ліцензія. Використання ліцензій теж можна віднести до форм правового захисту інформації. Однак такий дозвіл надається на обмежений час.

Аналізуючи міжнародно-правове регулювання захисту персональних даних можна виділити, три основні тенденції захисту. По-перше, це декларування в актах загального характеру права на захист персональних даних як органічної частини фундаментальних прав людини; по-друге, закріплення в нормативних актах Європейського Союзу, Ради Європи, регіональних міжнародних організацій повноважень на регулювання відповідного права і, по-третє, включення юридичних норм щодо охорони конфіденційної інформації у міжнародні договори [58, с. 13].

Проблемі захисту інформації та організації державного управління у цій галузі досить часто ставали предметом палких обговорень. Дане питання пов'язано із низьким рівнем забезпечення прав і свобод громадян, захисту конфіденційної і таємної інформації, захисту персональних даних.

Рушійною силою вирішення цього питання стало ухвалення Президентом України Указу, який передбачав заходи щодо забезпечення конституційних прав громадян на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, невтручання в особисте і сімейне життя під час проведення оперативно-технічних заходів та відповідно до ч. 2 ст. 102 Конституції України [36].

Одним із цих заходів було визначено необхідність створення центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом основними завданнями якого є: реалізація державної політики у сфері захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних, забезпечення функціонування державної системи урядового зв'язку, національної системи конфіденційного зв'язку, криптографічного і технічного захисту інформації. Таким органом стала Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку) [75, с. 132].

Правову основу діяльності Держспецзв'язку було створено із прийняттям 23.02.2006 р. Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» № 3475 [22]. Наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 17 вересня 2014 року № 469 затверджено Перелік відомостей, що становлять службову інформацію і яким присвоюється гриф «Для службового користування» у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України [38]. Під час своєї діяльності Держспецзв'язку застосовує постанову КМУ «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію» від 19 жовтня 2016 р. № 736 Інструкція визначає єдині вимоги до ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, зібрану під час провадження оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, діяльності у сфері оборони держави, та іншу службову інформацію, в органах державної влади, інших державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим [39].

Правовий статус Головного управління урядового фельд'єгерського зв'язку України врегульований Угодою про Міждержавний фельд'єгерський зв'язок від 22.01.1993 р., Законом України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» від 23 лютого 2006 року № 3475, Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 року № 152 «Про забезпечення урядовим фельд'єгерським зв'язком, приймання, доставку, збереження, знищення кореспонденції, офіційної кореспонденції та дипломатичної пошти», Положенням про Головне управління урядового фельд'єгерського зв'язку, затвердженого Наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 25 вересня 2018 року № 582.

Слід зазначити, що в Україні відсутній спеціальний закон, який би врегулював положення органів фельд'єгерського зв'язку України. Зазначений факт потребує вирішення шляхом прийняття спеціального закону. На даний момент при здійсненні своєї діяльності органи фельд'єгерського зв'язку користуються зазначеними вище нормативно-правовими актами [90, с. 27].

Отже, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України являється учасником відносин у сфері господарювання. Головне управління урядового фельд'єгерського зв'язку здійснює надання послуг зв'язку: забезпечення оперативної доставки та гарантованої збереженості кореспонденції. Натомість правовий статус Головного управління урядового фельд'єгерського зв'язку фактично залишається неврегульований. Необхідною уявляється розробка та прийняття Закону України «Про фельд'єгерський зв'язок України», яким необхідно врегулювати на законодавчому рівні роль, місце, принципи, основні засади діяльності, права та обов'язки Головного управління урядового фельд'єгерського зв'язку.

Наскільки існуючі заходи з правового захисту конфіденційної інформації дієві, можна судити за кількістю судових позовів, щодо даного питання. Однак, далеко не всі, виявивши несанкціонований доступ, звертаються до суду.

Захист порушених прав може здійснюватися в двох формах: юрисдикційній і неюрисдикційній. Під формою захисту розуміється комплекс внутрішньо узгоджених організаційних заходів щодо захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів [8]. Юрисдикційна форма захисту здійснюється як в судовому, так і в адміністративному порядку. Судовий порядок захисту передбачає звернення з позовом про захист порушеного права до суду. Оскільки основними користувачами права, наприклад, на комерційну таємницю виступають суб'єкти господарювання, то дані позови в більшості випадків відносяться до підвідомчості господарських судів.

Неюрисдикційна форма захисту охоплює собою дії суб'єкта господарювання щодо захисту його права на комерційну таємницю, які вчиняються ним самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів [68, с. 160]. У ЦК України право на використання даної форми закріплено в статті 19. Особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань.

Крім правового захисту конфіденційної інформації розробляються ряд організаційних, технічних та інших заходів, які також спрямовані на захист конфіденційної інформації. Але оскільки прогрес не стоїть на місці, і з'являються все нові форми шпигунства, крадіжки і витоку інформації, питання створення надійного захисту конфіденційної інформації є як і раніше є актуальним. І для надійного захисту необхідна законодавча база, яка б чітко регламентувала права і обов'язки всіх учасників обміну інформацією.

В підсумку можна наголосити, що в умовах розвитку новітніх інформаційних технологій, практики застосування законодавства про захист персональних даних існує низка проблем, що потребують свого вирішення, зокрема, тих, що ускладнюють реалізацію положень Закону України «Про доступ до публічної інформації» з огляду на необхідність обмеження доступу до конфіденційної інформації. Існує доцільність законодавчого удосконалення режиму конфіденційності інформації про фізичну особу, визначення правопорушень у відповідній сфері та конкретних санкцій за їх вчинення. Вирішення названих та інших існуючих проблем можливі, на наш погляд, у випадку перегляду норм чинного Закону України «Про захист персональних даних», внесення до нього комплексних змін та узгодження з іншими актами інформаційного законодавства [107, с. 31].

Сумуючи вищевикладене можливо зробити наступні висновки.

- безсистемний розвиток українського законодавства з захисту конфіденційної інформації потребує невідкладного вирішення;

- питання захисту конфіденційної інформації важливо врегулювати в контексті трудових відносин, зокрема, визначити на законодавчому рівні правові засади взаємовідносин між працівником та роботодавцем під час виконання працівником трудових зобов'язань та після їх завершення. Норми щодо врегулювання зазначених проблем слід передбачати в трудовому законодавстві;

- одним з основних елементів інформаційної безпеки сучасності виступає охорона конфіденційної інформації, який передбачає захист та зберігання інформації у комплексі організаційних, правових, інформаційно-телекомунікаційних засобів і заходів, які спрямовані на запобігання виникнення правопорушень у даній сфері та неправомірним діям щодо інформації, як в цивільно-правових так і в трудових відносинах.

Закон України «Про інформацію» має бути вдосконалений з огляду на ці проблеми.

3.2. Правове регулювання охорони комерційної таємниці

Встановлення правових основ охорони конфіденційної інформації, в загальному, і комерційної таємниці, зокрема, є важливим елементом юридичного забезпечення підприємницької діяльності. Правова охорона комерційної таємниці обумовлена необхідністю захисту законних інтересів учасників економічного обороту, що витрачають час, сили і засоби на розробку і впровадження нових технологій, способів організації ведення підприємницької діяльності, які часто не можуть бути захищені за допомогою традиційних методів правової охорони.

Щодо вжиття заходів щодо охорони конфіденційності (введення режиму комерційної таємниці), то під цим поняттям слід розуміти закриття (заборона) доступу до інформації за допомогою прийняття володарем комерційної таємниці і (або) уповноваженими ним особами правомірних правових (фактичних і юридичних) дій, що забезпечують: встановлення і

підтримання правового режиму комерційної таємниці; виникнення у власника інформації прав і обов'язків власника комерційної таємниці; захист суб'єктивного права на комерційну таємницю. Дотримання даної спеціальної ознаки комерційної таємниці передбачає неприпустимість встановлення режиму комерційної таємниці щодо відкритої і загальнодоступною інформації, а також іншої інформації, правовий режим якої виключає або обмежує можливість придбання права комерційної таємниці на таку інформацію (наприклад, на особисту таємницю і т.д.).

Відповідно до статті 507 Цивільного кодексу України органи державної влади зобов'язані охороняти від недобросовісного комерційного використання інформацію, яка є комерційною таємницею та створення якої потребує значних зусиль і яка надана їм з метою отримання встановленого законом дозволу на діяльність, пов'язану з фармацевтичними, сільськогосподарськими, хімічними продуктами, що містять нові хімічні сполуки. Ця інформація охороняється органами державної влади також від розголошення, крім випадків, коли розголошення необхідне для забезпечення захисту населення або не вжито заходів щодо її охорони від недобросовісного комерційного використання [9].

При порівнянні правового режиму комерційної таємниці з об'єктами патентного і авторського права можна прийти до висновку, що комерційна таємниця в деяких випадках найбільш зручна й вигідна.

Для отримання охорони в режимі комерційної таємниці не потрібно платити мита, збори, повідомляти або реєструвати право в будь-якому державному органі або виконувати будь-які інші формальності, правовий режим комерційної таємниці не обмежений часом, і діє стільки, скільки зберігається конфіденційність інформації, чого немає в такому способі охорони як патентне право. Перевага комерційної таємниці також полягає в тому, що не потрібно розкриття інформації перед третіми особами, щоб довести, яка інформація є конфіденційною.

Однак завжди існує ризик того, що технічні рішення можуть бути створені, крім власника, ще одним або декількома різними особами незалежно один від одного. Можна стверджувати, що дані збіги не часто трапляються, але з ними треба рахуватися. Ситуація ускладнюється, коли один з власників такого рішення отримує патент. У такому випадку власник комерційної таємниці не отримає бажаної охорони.

В авторському і патентному праві відомо, який об'єкт отримує охорону, а в сфері комерційної таємниці стороннім особам невідомо, яка інформація зберігається в режимі комерційної таємниці. Охороняється «щось», не відоме третім особам. Комерційною таємницею може бути певне поєднання або набір відомих складових, розташованих в певній послідовності. При збереженні інформації в режимі комерційної таємниці треті особи не зможуть розкрити або розсекретити «це щось», використовуючи будь-яку відому складову цього поєднання, чого не скажеш про авторське і патентне право. Тому можна вважати, що і в даному випадку комерційна таємниця зручніша і надійніша для збереження в таємниці інформації, ніж патентне і авторське право.

Захист комерційної таємниці полягає у здійсненні таких заходів:

- забезпечення обліку та схоронності документів, які містять комерційну таємницю;
- використання організаційних, технічних та інших засобів захисту конфіденційної інформації;
- обмеження доступу до носіїв конфіденційної інформації;
- встановлення правил віднесення інформації до комерційної таємниці;
- розробка інструкцій щодо дотримання режиму конфіденційності та виконання їх особами, які мають доступ до конфіденційної інформації;
- здійснення контролю за дотриманням встановленого режиму охорони комерційних таємниць [89, с. 57].

З метою обмеження доступу до інформації, що містить комерційну таємницю, керівник повинен видати спеціальний наказ про введення

«Переліку відомостей, що містять комерційну таємницю підприємства», з зазначенням заходів щодо охорони цих відомостей, визначення кола осіб, які мають доступ до цієї інформації, правил роботи з документами, що мають гриф «Комерційна таємниця». Відповідальні працівники підприємства мусять під розписку ознайомитися з наказом та додатком до нього [63, с. 96]. Також підприємству необхідно розробити Положення «Про комерційну таємницю підприємства».

Головним джерелом витoku конфіденційної інформації з підприємства є саме його працівники. Найчастіше дані дії мають свідомий характер, вони можуть бути зумовлені бажанням помститись керівництву або певні корисливі мотиви. Саме за для недопущення розкриття комерційної таємниці присутня необхідність застосування локальних актів на підприємстві. Усвідомлення співробітником можливого покарання за свої вчинки попереджує незапланований її витік.

Розголошенням комерційної таємниці є несанкціоноване розкриття відомостей особою (працівником), які стали йому відомими, якщо це завдало шкоди суб'єкту господарювання.

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та стаття 36 Господарського кодексу України визначає, що правопорушенням вважаються:

- неправомірне збирання комерційної таємниці;
- розголошення комерційної таємниці;
- схилення до розголошення комерційної таємниці;
- неправомірне використання комерційної таємниці [107, с. 37].

Діючим законодавством за порушення права на комерційну таємницю встановлена цивільна, кримінальна та адміністративна відповідальність.

Власнику комерційної таємниці слід пам'ятати, що покладання відповідальності на працівника, що розголосив комерційну таємницю роботодавця, можливо при виконанні наступних умов.

По-перше: на кожному підприємстві повинен існувати затверджений наказом його керівника перелік відомостей, що становлять комерційну таємницю для цього підприємства (організації), при цьому повинні враховуватися такі факти – чи є відповідна інформація невідома третім особам; чи має вона реальну або потенційну комерційну цінність; чи здатний володар інформації забезпечити ефективну охорону її конфіденційності; чи не порушує віднесення тих чи інших відомостей до комерційної таємниці законодавство України. У великих підприємствах поряд із загальним переліком можуть бути розроблені окремі переліки в структурних підрозділах і філіях. При наявності таких переліків кожен працівник буде чітко уявляти, що саме він зобов'язаний зберігати в таємниці, а у роботодавця не буде труднощів при оцінці відповідних дій працівника.

По-друге: в письмових трудових договорах повинні бути закріплені обов'язки працівників дотримуватися комерційної таємниці і обов'язки адміністрації ознайомити працівників з порядком поводження з відомостями, її складовими, шляхом внесення відповідних доповнень до розділів «Основні обов'язки працівників» і «Основні обов'язки адміністрації», а також в посадові інструкції працівники, чії трудові функції пов'язані з використанням відомостей, що становлять комерційну таємницю або забезпечують режим конфіденційності. Крім того, адміністрація підприємства або організації повинна вжити всіх необхідних заходів для дотримання режиму комерційної таємниці, які повинні бути закріплені в правилах внутрішнього трудового розпорядку організації.

По-третє: доцільно передбачити в індивідуальних письмових трудових договорах обов'язок працівників підприємства, яким в силу їх службового становища стали відомі виробничі або комерційні секрети, не розголошувати їх протягом певного терміну і після припинення трудових.

Виконання перерахованих процедур дає можливість розглядати збереження комерційної таємниці як одну з трудових обов'язків працівника, за порушення якої він може бути притягнутий до відповідальності за

нормами законодавства про працю – дисциплінарної і матеріальної. Порушення такого обов'язку може служити і підставою для припинення трудового договору, а також якщо умовами укладеного з ним контракту розголошення службової та комерційної таємниці, передбачено в якості підстави для припинення контракту.

Що стосується матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну розголошенням відповідних відомостей, то за нормами трудового законодавства вона, за загальним правилом, буде обмеженою в розмірі прямої дійсної шкоди, але не більше середнього місячного заробітку. Повна матеріальна відповідальність в даному випадку можлива лише за наявності певних супутніх обставин, а саме:

- коли шкода заподіяна злочинними діями працівника, встановленими вироком суду;
- коли шкода завдана не при виконанні трудових обов'язків.

Законодавець не обмежився лише цивільною відповідальністю за дані правопорушення. Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за: умисні дії, що спрямовані на отримання відомостей, які становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарювання (ст. 231) та умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника, якщо ця таємниця відома з зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії вчинені з корисливих чи інших особистих мотивів і завдали істотної шкоди суб'єкту господарювання (ст. 232) [7].

Якщо відсутня істотна шкода, то за такі дії частиною 3 статті 164-3 Кодексу про адміністративні правопорушення передбачається адміністративна відповідальність.

Розглянемо судову практику щодо захисту комерційної таємниці юрисдикційними способами. Перший випадок стосується питання

відшкодування збитків, завданих розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю.

У справі №1355/12 ПП «Н-ВФ «Лад» звернувся до Соснівського районного суду м. Черкас з позовом до фізичної особи про відшкодування збитків, завданих розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю. З тексту рішення випливає, що Відповідач працював в ПП «ЛАД» на посаді інженера-системотехніка. Під час роботи мав доступ до технічної документації по технології виробничого процесу. Будучи співробітником, підписав договір про нерозголошення комерційної таємниці, до якої роботодавець відніс документацію з технології вказаного процесу, які стануть відомі під час виконання трудових обов'язків. Після звільнення, Відповідач створив конкуруюче підприємство ТОВ «НПФ «Покров», одним з основних видів діяльності якого також є нанесення вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі. Суд дійшов висновку що способом захисту прав на комерційну таємницю є пред'явлення позову про відшкодування збитків завданих розголошенням відомостей що складають комерційну таємницю. Суд вирішив позов задовольнити. Визнав що відповідач порушив письмове зобов'язання «Про нерозголошення комерційної таємниці», стягнув з Відповідача на користь Приватного підприємства «Науково-виробнича фірма «Лад» збитки, завдані розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю в розмірі 26620 грн.[48].

Але згодом Рішення суду першої інстанції було скасовано Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Касаційний суд зокрема зазначив, «задовольняючи позовні вимоги та стягуючи збитки, завдані розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю, в розмірі 26620 грн., керуючись при цьому положеннями ст. 22 ЦК України, суди не обґрунтували застосування вказаної норми до правовідносин, що виникли між сторонами та не визначились з нормою закону, яка визначає таку відповідальність. Крім того, суди не

визначили, якими доказами підтверджується наявність причинно-наслідкового зв'язку між діями відповідача та заподіянням збитків позивачу саме у розмірі доходу, отриманого новоствореним підприємством відповідача, яке проводить власну комерційну діяльність» [54].

Наступний випадок стосується відмови у задоволенні позову про розголошення комерційної таємниці.

Рішенням Бердянського міськрайонного суду від 06 серпня 2013 року у справі № 310/2394/13-ц встановлено: Позивач звернувся до суду з позовом, де вказав, що він є генеральним директором ПАТ «Бердянськсільмаш».

31.08.2009 року на підприємство була прийнята на роботу Відповідач на посаду головного бухгалтера, при прийомі вона підписала наказ та додаток № 1 до наказу про заборону розголошення комерційної таємниці підприємства, де вона працює, та впродовж п'яти років після припинення трудових відносин, зокрема: зобов'язується не розголошувати відомості, що складають комерційну таємницю підприємства, які можуть бути їй доведені або стануть відомі в процесі виконання трудових обов'язків; не передавати третім особам і не розголошувати публічно відомості, що складають комерційну таємницю підприємства, без згоди виконавчого органу підприємства.

Згодом у зв'язку з невідповідністю працівника займаній посаді керівник запропонував їй звільнитися за угодою сторін. Бажаючи помститися йому, Відповідач розкрила комерційну таємницю підприємства і збрала мітинг, де перед телекамерою телекомпанії «Юг» заявила про заборгованість підприємства перед працівниками по заробітній платі. В кінці мітингу вона прикріпила до стіни плакат некоректного змісту, на якому в центрі була розміщення його фотографія з написом «Позивач, поверни зарплату».

Діями відповідачки підприємству було нанесено великі фінансові збитки, що нанесло йому глибоку моральну травму. Крім того, позивач не давав своєї згоди на розміщення у засобах масової інформації своєї фотографії. Просить стягнути з відповідачки моральну шкоду в сумі 22 000

грн. Відповідачка у судовому засіданні проти позову заперечує і просить відмовити у задоволенні позовних вимог у повному обсязі. Суд вирішив: В задоволенні позовних вимог Позивача відмовити в повному обсязі [45].

Рішення суду є законним та обґрунтованим, оскільки позивач не довів того факту, що наявність заборгованості по заробітній платі складає комерційну таємницю підприємства.

Наступний випадок пов'язаний з стягненням штрафу за розголошення комерційної таємниці діючим співробітником товариства.

Рішенням Чаплинського районного суду Херсонської області від 31 березня 2014 р. у справі № 665/2576/13-ц встановлено:

Позивач звернувся до суду з позовом, де зазначає, що з 01 січня 2007 року в нього на посаді бухгалтера по паям працює Відповідач, з якою 01 лютого 2010 року було укладено угоду про нерозголошення комерційної таємниці. Відповідачу, як працівнику підприємства, стало відомо про умови укладених підприємством з орендодавцями договорів оренди земельних ділянок, додаткових угод до них, та хід виконання сторонами умов договору, напрямки, ідеї, концепції та інша приватна інформація, яка є конфіденційною та складає комерційну таємницю підприємства. Натомість, відповідачка, маючи достовірні дані, які отримала під час роботи на підприємстві щодо фізичних осіб орендодавців, з якими ТОВ «СіНа» уклало договори оренди земельних ділянок, надаючи недостовірну інформацію проти товариства, переконувала орендодавців про надання їй довіреностей для звернення до суду з позовом про дострокове припинення правовідносин з товариством, в результаті чого частина орендодавців, а саме 29 осіб, надали їй відповідні довіреності на представлення їх інтересів у суді, на підставі яких вона звернулася з позовом до суду, предметом якого є розірвання договорів оренди земельних ділянок. Також позивач зазначив, що в результаті таких дій з боку відповідачки він отримав збитки в сумі 515375,00 грн., які він має сплатити у вигляді штрафу громадянину-підприємцю через розірвання договору на постачання пшениці, який було розірвано в зв'язку з

неможливістю позивачем забезпечити поставку передбаченого договором об'єму пшениці. Позивач просить стягнути з Відповідача на користь товариства штраф у розмірі 10000 гривень та збитки в сумі 515375 гривень.

Суд вирішив: Позов товариства з обмеженою відповідальністю «СіНа» задовольнити частково.

Стягнути з Відповідача на користь товариства з обмеженою відповідальністю «СіНа» штраф у розмірі 10 000 (десять тисяч) гривень [50].

Рішення суду є законним та обґрунтованим, так як разі розголошення відомостей, які складають комерційну таємницю, працівник зобов'язується відшкодувати усі понесені у результаті такого розголошення збитки.

Однак слід зазначити, що залишаються невирішеними належним чином проблеми, пов'язані з комерційною таємницею, фактично відсутня судова практика з цих питань. Це може бути причиною того, що власники не бачать доцільності судового захисту комерційної таємниці.

На нашу думку, найефективнішим засобом захисту підприємства є застосування заходів самозахисту, оперативного впливу на порушників і відшкодування збитків. Дискусійним є питання про правомірність використання способу самозахисту в разі реальної загрози порушення прав на комерційну таємницю. Самозахист повинен розглядатися як спосіб, з одного боку, запобігання загрозам порушення прав на комерційну таємницю, а з іншого, припинення порушення таких прав.

По-перше, самозахист може здійснюватися і в разі існування потенційних загроз, що обумовлюють вчинення порушення, а попередження такого порушення слід розглядати як необхідну умову правомірної реалізації права на самозахист.

По-друге, будь-яке порушення права потребує припинення. Тому попередження і припинення порушень права на комерційну таємницю повинні розглядатися як способи самозахисту, при застосуванні яких слід враховувати специфіку правовідносин з контрагентами і працівниками з приводу дотримання ними умов конфіденційності, з державними органами у

зв'язку з передачею їм на їх вимогу інформації, що становить комерційну таємницю.

В умовах розвитку ринку інтелектуальної власності механізм захисту має передбачати не тільки ефективну правову охорону, а й можливість економічної компенсації власнику в разі порушення його прав на об'єкти інтелектуальної власності [69, с. 206].

Збитки, завдані порушенням права на комерційну таємницю, за своїм змістом і спрямованістю можуть розглядатися, по-перше, як збиток від недотримання договірних зобов'язань в інформаційній сфері з приводу режиму комерційної таємниці. По-друге, збитки можуть бути з заподіяння шкоди в позадоговірних відносинах, коли особа незаконно отримує методами промислового шпигунства і використовує чужу інформацію, що становить комерційну таємницю.

Реальні збитки від порушення права на комерційну таємницю можуть проявлятися в зниженні економічних показників господарської діяльності від неправомірного використання та розголошення інформації технічного та технологічного характеру (зменшенням комерційної ніші даного виду і асортименту товару, додатковими витратами на розробку нової технології і ін.) [47]. Упущена вигода від порушення права на комерційну таємницю полягає в тому, що наявне майно кредитора не збільшилася, хоча могло б збільшитися за рахунок раціонально про використання цінної для підприємця інформації, а також якби не сталося розголошення комерційної таємниці.

З метою відшкодування збитків розроблені методики оцінки вартості інформації та способи розрахунків збитків від порушення права на комерційну таємницю. Оцінка вартості інформації, що становить комерційну таємницю, може бути проведена із застосуванням кількісного і експертного методів, що дозволяють враховувати специфіку даного об'єкта.

При цьому важливо дотримуватись таких умов:

- комерційна таємниця як об'єкт оцінки здатний приносити організації комерційні вигоди в майбутньому, після використання нової технічної,

технологічної та ділової інформації у виробництві і реалізації інноваційної продукції;

- організація має можливість виділення інформації, що становить комерційну таємницю та відділення її від інших нематеріальних активів, що належать до поняття інтелектуальної власності;

- організація має належним чином оформлені документи, що підтверджують її права на комерційну таємницю, і встановлений режим комерційної таємниці;

- інформація призначена для корисного використання, поки зберігається режим комерційної таємниці;

- фактична вартість інформації, що становить комерційну таємницю, може бути достовірно визначена її власником.

Як висновок зазначимо, що ефективний захист комерційної таємниці в підприємстві може бути забезпечений лише комплексом правових, адміністративних, організаційно-технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. З кожним днем з'являються нові загрози комерційній таємниці, тому захист інформації має бути безперервним процесом, який відповідає вимогам адекватної протидії найбільш актуальним загрозам.

При порівнянні правового режиму комерційної таємниці з об'єктами патентного і авторського права можна прийти до висновку, що комерційна таємниця в деяких випадках найбільш зручна й вигідна.

Для отримання охорони в режимі комерційної таємниці не потрібно платити мита, збори, повідомляти або реєструвати право в будь-якому державному органі або виконувати будь-які інші формальності, правовий режим комерційної таємниці не обмежений часом, і діє стільки, скільки зберігається конфіденційність інформації, чого немає в такому способі охорони як патентне право. Перевага комерційної таємниці також полягає в тому, що не потрібно розкриття інформації перед третіми особами, щоб довести, яка інформація є конфіденційною.

Але дослідивши дане питання, можна дійти висновку, що національне законодавство не містить способів охорони комерційної таємниці у відносинах між працівником і роботодавцем. Наявність локальних актів на підприємстві не гарантує ефективного захисту прав суб'єктів господарювання. В нашій країні не існує жодного нормативно-правового акту, який би зобов'язував працівника підписувати договір про нерозголошення комерційної таємниці, а це є досить суттєвою прогалиною в законодавстві. Для вирішення даної проблеми необхідно ввести дане положення в національне законодавство, а саме шляхом прийняття Закону України «Про комерційну таємницю».

3.3. Юридична відповідальність за розголошення конфіденційної інформації

Одним з головних питань, що гарантуються та охороняються як національним так і міжнародним законодавством є гарантування права особи на інформацію. З розвитком інформаційного простору та обороту в суспільстві відбувається збільшення обсягу правовідносин в інформаційній сфері. Логічно, що за таких умов, росте кількість порушень прав учасників інформаційного обігу та законодавства, яке опосередковує інформаційні відносини. Водночас, мусимо погодитися з висловленою в літературі думкою про відсутність в спеціальних правових актах розробленості інформаційно-правової відповідальності як правової категорії, відтак правопорушники, як правило, не зазнають притягнення до відповідальності [97].

За порушення режиму конфіденційності законодавством встановлена цивільно-правова, адміністративна, кримінальна та дисциплінарна відповідальність.

Цивільно-правова відповідальність передбачає зобов'язання відшкодувати власнику конфіденційної інформації заподіяний збиток і сплатити інші фінансові санкції, встановлені договором. Якщо володілець

комерційної таємниці зазнав збитків через порушення права на комерційну таємницю, то особа, яка незаконним способом одержала таємну інформацію, повинна ці збитки відшкодувати. Такими особами можуть бути працівники, які розголосили комерційну таємницю або контрагенти, які уклали договір в якому однією з умов було нерозголошення комерційної таємниці. В такому випадку збитки повинні відшкодовуватись повністю, мається на увазі реальна шкода та упущена вигода (у разі коли порушник отримав дохід від використання незаконно отриманої інформації) і визначити її розмір зобов'язаний саме потерпілий.

Якщо роботодавець виявив факт розголошення охоронюваних відомостей, потрібно скласти акт. Уніфікованої форми для нього не передбачено, він складається в довільній формі із зазначенням: прізвища, імені, по батькові працівника, який знайшов факт розголошення; відомостей, які були розголошені; обставин, при яких відбулися розголошення та виявлення цього факту; дати і часу розголошення та виявлення.

За фактом порушення режиму комерційної таємниці потрібно провести перевірку спеціально створеною комісією, яка створюється наказом з не менше трьох компетентних і незацікавлених в результаті розгляду працівників, що мають допуск до відомостей, розголошення яких відбулося.

Комісія: запитує пояснення у особи, що розголосили інформацію; фіксує інші докази факту порушення режиму комерційної таємниці; за підсумками розслідування складає акт, в якому відображає час, місце і обставини порушення, причини і умови його здійснення, винних осіб і ступінь їх провини, розмір заподіяної шкоди та пропозиції щодо його відшкодування, пропоновані міри покарання.

З результатами проведеного розслідування необхідно ознайомити працівника, винного в розголошенні інформації. У разі його відмови або ухилення від ознайомлення складається відповідний акт. За підсумками розслідування і до оформлення наказу про застосування дисциплінарного стягнення за розголошення таємниці від працівника слід зажадати письмове

пояснення. Якщо він готовий представити пояснювальну записку, письмову вимогу можна не оформляти. Якщо ж ситуація носить конфліктний характер, то дану вимогу краще оформити письмово і вручити працівнику під розпис.

Якщо після закінчення двох робочих днів зазначене пояснення працівником не представлено, то складається відповідний акт. Після встановлення вини працівника, оцінки тяжкості вчиненого проступку, розголошення таємних відомостей – роботодавець в разі прийняття рішення про звільнення видає про це наказ і в останній робочий день проводиться запис в особовій картці та трудовій книжці працівника про його звільнення.

Адміністративною відповідальністю є вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб за вчинені ними адміністративні правопорушення. Адміністративна відповідальність передбачена статтею 164-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в якій зазначено, що отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також іншої конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця – тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.). [6]. Дані положення також містить глава 4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Неправомірним збиранням комерційної таємниці вважається добування протиправним способом відомостей, що становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту. Розголошенням є ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту. Неправомірним використанням є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять комерційну таємницю [67, с. 321].

Адміністративна відповідальність також передбачена ч. 3 ст. 186-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка передбачає, що за порушення порядку використання конфіденційної інформації, а також використання їх в засобах масової інформації, для поширення в інформаційних мережах, на паперових та інших носіях, в наукових працях тощо без посилання на їх джерело – тягне за собою накладення штрафу на громадян – від п'яти до десяти н.м.д.г., на посадових осіб та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від десяти до двадцяти н.м.д.г. [6].

Окремо слід зупинитися на кримінальній відповідальності. Кримінальний кодекс України не містить окремого розділу – «Злочини у сфері інформації» – що є суттєвою прогалиною. Так як інформаційні злочини суттєво впливають на інформаційну безпеку держави не тільки через те, що завдяки цим злочинам заподіюється значний економічний збиток, але насамперед через те, що наслідком вчинення зазначених злочинів є порушення нормальної роботи інформаційних і комунікаційних систем, а також поширюється інформація, що має конфіденційний та навіть протиправний характер [80].

Кримінальна відповідальність – вид юридичної відповідальності, який застосовується за скоєння злочинів в інформаційній галузі, вичерпний перелік яких встановлений у Кримінальному кодексі України [76, с. 121].

Так стаття 182 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, – караються штрафом від п'ятисот до однієї тисячі н.м.д.г. або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. А ті самі дії, вчинені повторно, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам особи, – караються арештом на строк від трьох до шести місяців або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк [7].

Кримінальний кодекс України встановлює також відповідальність за: умисні дії, що спрямовані на отримання відомостей, які становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей, а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарювання (ст. 231) та умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника, якщо ця таємниця відома з зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо такі дії вчинені з корисливих чи інших особистих мотивів і завдали істотної шкоди суб'єкту господарювання (ст. 232) [7].

Якщо відсутня істотна шкода, то за такі дії передбачається адміністративна відповідальність.

Оскільки законодавство встановлює кримінальну відповідальність за розголошення та незаконний доступ до комерційної таємниці, для застосування цих механізмів правового захисту власник цієї інформації повинен встановлювати відповідні процедури визначення інформації комерційною таємницею та взяття з осіб, що отримують допуск до такої інформації, зобов'язань щодо її нерозголошення [75, с. 143].

Раніше до різновидів конфіденційної інформації, за розголошення якої передбачалась кримінальна відповідальність, належала, наприклад, така інформація: медична таємниця, таємниця листування, таємниця голосування, таємниця усиновлення (удочеріння), нотаріальна таємниця, банківська та адвокатська таємниця, наразі дані види інформації відносять до службової інформації. Але ж сталим лишився критерій розмежування злочинів, предметом яких виступає інформація з обмеженим доступом, ним є суб'єкт інформаційних відносин, якому фактично вона належить. Якщо інформацією із зазначеним доступом володіє фізична або юридична особа та розголошення останньої може завдати шкоди інтересам лише даного суб'єкта, то її слід відносити до конфіденційної. Так, конфіденційна інформація, в певному вигляді так і лишається предметом злочинів, передбачених статтями 132, 145, 159, ч. 3 ст. 160, 163, 168, 361, 362

Кримінального кодексу України. Тобто передбачається відповідальність за розголошення: медичної таємниці, таємниці голосування, таємниці особистої кореспонденції, таємниці усиновлення, банківської таємниці та інших.

Так, наприклад, несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації, карається штрафом від шестисот до тисячі н.м.д.г. громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого та з конфіскацією програмних та технічних засобів, за допомогою яких було вчинено несанкціоноване втручання, які є власністю винної особи [89, с. 58].

На наш погляд, переважне значення для врегулювання в трудових відносинах питань захисту комерційної таємниці і конфіденційної інформації має трудовий договір. Вважається, що витік цінної інформації відбувається, в першу чергу, через працівників, тому, підбір кадрів та робота над підвищенням «свідомості» працівників – вирішують багато проблем, тому саме в трудовий договір необхідно включати положення щодо захисту конфіденційної інформації і комерційної таємниці. Способи захисту комерційної таємниці і конфіденційної інформації, які вживаються особою (роботодавцем) у трудових відносинах, що законно контролює цю інформацію, можуть забезпечуватись як нормативно-правовими актами, так і договорами (договірним способом захисту). Саме договір, заснований на взаємній зацікавленості сторін, здатний забезпечити правове оформлення економічних стосунків у всіх сферах суспільного життя, що неможливо досягти за допомогою найжорсткіших адміністративно-правових засобів. Крім того, договірний спосіб захисту конфіденційної інформації та комерційної таємниці є демократичним, оскільки він дозволяє змінювати

умови договору, враховуючи інтереси сторін. Зазначення в зобов'язанні працівника обов'язків про нерозголошення конфіденційної інформації ґрунтується на положеннях статті 44 Закону України «Про інформацію» щодо обов'язків учасників інформаційних відносин, які передбачають, що учасники інформаційних відносин зобов'язані «поважати інформаційні права інших суб'єктів» та ін. [55, с. 196].

Науковці прийшли до висновку, що особливістю юридичної відповідальності в інформаційній сфері є те, що більшість нормативно-правових актів, які визначають правові підстави, гарантії й процедури доступу та використання інформації, містять норми, що відсилають до відповідних кодексів або визначають лише склад правопорушень щодо інформації, однак не визначають конкретні санкції стосовно винних осіб [82, с. 22].

Оскільки практику щодо ст. 182 КК «Порушення недоторканності приватного життя» ми аналізували в п.2.1 даної роботи. То поглянемо на судову практику щодо розголошення комп'ютерної інформації з обмеженим доступом, яка включає в себе конфіденційну інформацію та комерційну таємницю.

Вироком Шевченківського суду м. Києва від 02 червня 2015 року встановлено: 17.02.2014 року згідно наказу № 43-К по ДП «Інформаційно-Ресурсний Центр» (далі ДП «ІРЦ») Відповідача прийнято на роботу до ДП «ІРЦ». В цей же час Відповідачем було підписано зобов'язання про непоширення інформації з обмеженим доступом (конфіденційну інформацію та комерційну таємницю) ДП «ІРЦ», відповідно до якого він зобов'язався на період трудових відносин та 3 років після їх закінчення: не розголошувати інформацію, що стане йому відома під час виконання трудових обов'язків; не передавати її третім особам; у випадках намагання сторонніх осіб отримати інформацію з обмеженим доступом негайно повідомляти про це керівника.

Крім цього, останній підтвердив факт ознайомлення з Положенням про інформацію з обмеженим доступом (конфіденційну інформацію та

комерційну таємницю) ДП «ІРЦ» затверджену наказом генерального директора № 83 від 25.12.2012 року.

Відповідно до посадової інструкції провідного адміністратора системи відділу системного адміністрування ДП «ІРЦ» на такого покладались обов'язки з приводу забезпечення функціонування операційних систем, служб та сервісів ДП «ІРЦ». Крім цього покладалась відповідальність, зокрема за розголошення інформації з обмеженим доступом.

15.10.2014 року перебуваючи в приміщенні кафе «Кофе-хауз», що по вул. Мельникова в м. Києві, невстановлена слідством особа, яка не мала доступу до бази ЄДР, в частині закритої інформації у відповідності до ч.1 статті 20 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців», запропонувала Відповідачу робити щоденну вибірку реєстраційних дій, які вносились до ЄДР, після чого передавати отримані відомості їй, на що він погодився, та в цей час у Відповідача виник кримінально протиправний намір, направлений на несанкціоноване копіювання інформації, яка зберігається в автоматизованих системах.

Реалізуючи свій умисел, направлений на несанкціоноване копіювання інформації, яка зберігається в автоматизованих системах, Відповідач, перебуваючи на робочому місці, за адресою м. Київ вул. Мельникова, 81-А, в денний час доби, в період часу з 29.10.2014 року по 05.11.2014 року здійснив вивантаження інформації щодо реєстраційних дій, шляхом її копіювання, серед якої містились номери облікових карток платників податків, яку в подальшому відправив на електронну пошту скриньку невстановленої слідством особи, чим сприяв її витоку.

Продовжуючи реалізацію свого наміру, направленого на несанкціоноване копіювання інформації, яка зберігається в автоматизованих системах, Відповідач, перебуваючи на робочому місці, за адресою м. Київ вул. Мельникова, 81-А, в денний час доби в період з 06.11.2014 року по 14.11.2014 року, а також з 24.11.2014 року по 01.12.2014 року здійснив вивантаження інформації щодо реєстраційних дій, шляхом її копіювання,

серед якої містились номери облікових карток платників податків, яку в подальшому завантажив на інтернет-сайт «Маячок» за адресою <https://baken.unididir.com>, чим сприяв її витоку.

Суд засудив: Відповідача визнати винним у вчиненні злочину, передбаченого статтею 362 ч. 2 КК України та призначити йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на 1 рік з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з отриманням доступу до інформації з обмеженим доступом, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах чи комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації строком на 1 рік. На підставі статті 75 КК України Відповідача від призначеного покарання звільнити, якщо він протягом іспитового строку тривалістю в 1 рік не вчинить нового злочину [43]. Рішення у справі є законним та обґрунтованим.

Спори щодо збереження конфіденційної інформації найчастіше мають місце між роботодавцем та найманим працівником, між контрагентами, між юридичною особою та її учасниками.

Спори що стосуються конфіденційної інформації можуть виникати з підстав надання ненадання інформації, її використання (розголошення), відшкодування збитків спричинених порушенням умов про нерозголошення конфіденційної інформації [93].

Поглянемо на практиці судів щодо притягнення до цивільної та господарської відповідальності за розголошення конфіденційної інформації.

1. Розголошення конфіденційної інформації.

ТОВ «Арка Капітал Україна» звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до ТОВ «Юридична фірма «Ілляшев та партнери» в якому просить зобов'язати відповідача припинити дії, що порушують право позивача в частині розповсюдження без його згоди конфіденційної інформації за договором про надання юридичних послуг. З тексту рішення випливає, що між Позивачем та Відповідачем був укладений договір про надання юридичних послуг, відповідно до якого відповідач повинен був

надати послуги а позивач їх оплатити. Відповідно до умов договору текст договору та вся інформація що надається в рамках договору є конфіденційною. Сторони не дійшовши згоди щодо прийняття та оплати таких послуг. Відповідач уклав договір уступки права вимоги з третьою стороною. Відповідно до умов договору уступки та ч.1 ст. 517 Цивільного кодексу України, при уступці права вимоги первісний кредитор повинен передати новому кредитору документи на підтвердження існуючої заборгованості. 22.04.2010 Рішенням суду (суддя Мандриченко О.В.) позовні вимоги задоволені частково. Відповідача зобов'язано «припинити дії, що порушують право позивача в частині розповсюдження без його згоди конфіденційної інформації за договором про надання юридичних послуг» [44].

2. Визнання недійсним правочину, в результаті укладення якого порушуються зобов'язання про конфіденційність.

Позивач звернувся до суду з позовом, посилаючись на те, між ним та Відповідачем Акціонерним комерційним банком «Форум» (реорганізованим в ПАТ «Банк Форум») було укладено кредитний договір № 0542/07/26-А. Відповідно до п. 6.2. даного кредитного договору «Гарантії та конфіденційність» зазначено «Умови цього договору є конфіденційними, і можуть бути розголошені третім особам з письмового дозволу протилежної сторони та у випадках, передбачених чинним законодавством України». В абзаці другому даного пункту зазначено «У випадках, пов'язаних з невиконанням позичальником своїх зобов'язань за цим Договором Банк має право, а Позичальник дає свою згоду на розголошення будь-якої інформації, пов'язаної з цим Договором третім особам». Даний абзац пункту 6.2 кредитного договору позивач вважає порушенням його прав, охоронюваних Конституцією України, Законами «Про банки і банківську діяльність», «Про захист персональних даних», законодавства про захист прав споживачів, вважає таку умову в договорі порушенням охорони банківської таємниці та розголошення такої третім особам, просить суд визнати недійсним абзац 2

пункту 6.2. кредитного договору № 0542/07/26-А укладеного між Позивачем та Акціонерним комерційним банком «Форум», в цілому з моменту укладення договору, допустити негайне виконання рішення суду з моменту його ухвалення.

Суд вирішив: Позов задовольнити повністю. Визнати недійсним та скасувати абзац 2 пункт 6.2 кредитного договору №0542/07/26-А від 25.12.2007 року укладеного між Позивачем та Акціонерним комерційним банком «Форум» в цілому з моменту укладення договору [52].

3. Розкриття конфіденційної інформації працівником.

В квітні 2016 року Позивач звернувся до суду з позовом про скасування наказу про накладення на нього дисциплінарного стягнення ПАТ «Укргазбанк». В обґрунтування заявлених вимог, позивачем зазначено, що наказом голови правління АБ «Укргазбанк» № 17-ст від 29.02.2016 року позивачу оголошено догану за несанкціоновану відправку інформації з обмеженим доступом з робочої станції АБ «Укргазбанк», що призвело до порушення актів внутрішнього регулювання банку, а саме: п.5.2,п. 5.4.2, додатку №5 «Положення про інформацію з обмеженим доступом АБ «Укргазбанк». Відповідно до розпорядження Голови правління АБ «Укргазбанк» було проведено службове розслідування за фактом несанкціонованого надсилання документів, що відносяться до інформації з обмеженим доступом на зовнішню поштову скриньку з робочої станції АБ «Укргазбанк» працівником департаменту врегулювання боргових зобов'язань. Позивачу було вручено копію розпорядження № 113 від 20.01.2016 р. про проведення службового розслідування в зв'язку з безпідставним надсиланням інформації, що становить банківську та комерційну таємницю на зовнішню скриньку працівниками департаменту врегулювання боргових зобов'язань та копію службової записки з переліком питань на які позивач повинен надати пояснення. Наказом голови правління АБ «Укргазбанк» № 17-ст від 29.02.2016 року позивачу оголошено догану за несанкціоновану відправку інформації з обмеженим доступом з робочої

станції АБ «Укргазбанк». Стверджував, що не вчиняв жодних дисциплінарних проступків, що наказ винесений з особистих неприязних стосунків чим були порушені його права. Просив визнати протиправним та скасувати накладену на нього догану, згідно наказу № 17-ст від 29.02.2016 року виданого АБ «Укргазбанк».

Суд вирішив: в задоволенні позовних вимог Позивача до ПАТ «Укргазбанк» про скасування наказу про оголошення догани – відмовити [53].

Не можна не помітити, що на сьогоднішній день загальна частка звернень до суду щодо захисту конфіденційної інформації дуже мала. Недосконалість діючого законодавства, відсутність судової практики по спорах, пов'язаних із захистом конфіденційної інформації призвели до того, що на сьогоднішній день захистити від несанкціонованих порушень корпоративні ідеї, ноу-хау законодавчим шляхом практично не можливо.

Слід згадати про те, що відомо безліч випадків, коли підприємства ведуть між собою справжні «шпигунські війни», вербуючи співробітників конкурента з метою отримання конфіденційної інформації. Збиток, заподіяний розголошенням конфіденційної інформації, найчастіше має досить значні розміри (якщо їх взагалі можна оцінити). Наявність норм про відповідальність, в тому числі кримінальної, може послужити працівникам застереженням від порушень в даній області, тому доцільно докладно проінформувати всіх співробітників про наслідки порушень. Хотілося б сподіватися, що система захисту інформації, яка створюється в країні, та формування комплексу заходів щодо її реалізації виявиться ефективною.

Можна дійти висновку, що юридична відповідальність виступає своєрідним гарантом та є досить важливим елементом механізму забезпечення режиму конфіденційної інформації. Але необхідністю є запровадження додаткових важелів, які б мінімізували негативні наслідки порушення конфіденційності інформації.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У ході проведеного дослідження правового регулювання охорони конфіденційної інформації, на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу, ми дійшли наступних висновків та сформулювали відповідні пропозиції з удосконалення законодавства:

1. Інформацією слід визначати сукупність відомостей або даних, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Інформацію як об'єкт цивільного права розглядають у таких проявах: як особисте немайнове благо; як результат інтелектуальної діяльності; як інформаційний ресурс чи продукт. За порядком доступу інформацію класифікують на відкриту та інформацію з обмеженим доступом. Останню, визначають, як відомості, доступ до яких обмежується в інтересах осіб чи суспільства, та розголошення яких може завдати їм шкоди. В свою чергу, інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову.

2. Аналіз національного та міжнародного законодавства свідчить про те, що конфіденційною визнається інформація щодо фізичної особи, а також інформація, доступ до якої, тим чи іншим чином, обмежено фізичною або юридичною особою, окрім суб'єктів владних повноважень. Поширюватися дана інформація може лише за бажанням особи або ж якщо вона дала на це згоду. Конфіденційність означає доступність цієї інформації лише адресату.

3. Право власності на конфіденційну інформацію, за національним законодавством, належить безпосередньо суб'єкту, який її створює, зберігає і може використовувати або розповсюджувати. Власник має право встановлювати режим доступу до такої інформації, приймати міри щодо її зберігання, а також має право використовувати і розповсюджувати інформацію на свій розсуд.

4. В даний час немає чіткої і єдиної класифікації видів конфіденційної інформації, але досліджуючи дану проблему ми пропонуємо класифікувати конфіденційну інформацію за суб'єктивним критерієм на: конфіденційну інформацію про фізичну особу, конфіденційну інформацію юридичної особи та окремий вид – комерційну таємницю.

Інформацією про фізичну особу є конкретні відомості про суб'єктивні цивільні права і юридичні обов'язки фізичної особи, які забезпечують її правосуб'єктну персоніфікацію.

Конфіденційна інформація юридичної особи – це інформація, яка є секретною, так як є невідомою та не є легкодоступною для не володільців цієї інформації, відрізняється від комерційної таємниці відсутністю економічної цінності для суб'єкта господарської діяльності.

Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною та не є легкодоступною, має комерційну цінність та господарський характер, особливістю якої є здатність впливати на фінансове становище суб'єкта господарювання.

5. За результатами дослідження пропонуємо виділити такі основні ознаки, які притаманні всім видам конфіденційної інформації:

- конфіденційна інформація не є усім відомою чи загальнодоступною іншим особам, а отже має самостійну дійсну чи припустиму цінність. Фізичні і юридичні особи відносять інформацію до конфіденційної безпосередньо для захисту власних інтересів, якщо ж вони не виявили бажання обмежити доступ до неї то дана інформація вважається відкритою. Комерційна ж таємниця має обмеження доступу до інформації певного характеру, якщо цього бажає власник. Тобто комерційна таємниця не є конфіденційною тільки в силу її існування, а стає такою з моменту прийняття власником рішення про встановлення до неї режиму таємності;

- дана інформація знаходиться безпосередньо у володінні, користуванні або розпорядженні суб'єкта, який її створює, зберігає і може використовувати або розповсюджувати;

- встановлювати та вживати правові, організаційні, технічні та інші заходи по охороні конфіденційної інформації, тобто визначати умови її розповсюдження, мають право фізичні і юридичні особи;
- протиправне поширення даної інформації може завдати шкоди певним фізичним та юридичним особам;
- конфіденційною інформацією є відомості персонального, ділового, виробничого, комерційного характеру.

Сукупність усіх вище зазначених факторів дає підстави вважати інформацію конфіденційною.

6. Одним з основних елементів інформаційної безпеки сучасності виступає охорона конфіденційної інформації, яка передбачає захист та зберігання інформації у комплексі організаційних, правових, інформаційно-телекомунікаційних засобів і заходів, які спрямовані на запобігання виникнення правопорушень у даній сфері та неправомірним діям щодо інформації, як в цивільно-правових так і в трудових відносинах. За порушення режиму конфіденційності законодавством встановлена цивільно-правова, адміністративна, кримінальна та дисциплінарна відповідальність. Юридична відповідальність виступає своєрідним гарантом та є досить важливим елементом механізму забезпечення режиму конфіденційної інформації. Але необхідністю є запровадження додаткових важелів, які б мінімізували негативні наслідки порушення конфіденційності інформації.

7. На сьогоднішній день відсутній окремий спеціальний нормативний акт, який би регулював охорону конфіденційної інформації та інформаційні відносини загалом. Існує проблема неузгодженості та суперечності правових норм різних законодавчих актів. Особливо це стосується законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про захист персональних даних». Досить актуальна проблема недостатньої конкретизації положень Закону України «Про доступ до публічної інформації», вирішення якої можливе шляхом прийняття нормативно-правових актів, які містили визначені механізми реалізації та

застосування правових норм. Дається взнаки і відсутність окремого закону, який би регулював інститут комерційної таємниці.

8. Дане дослідження дало змогу дійти висновку щодо основних проблем, які пов'язані з правовим регулюванням охорони конфіденційної інформації, ними є:

- фрагментарний та безсистемний характер законодавчого забезпечення права громадян на доступ до інформації та її захист, який відображається в існуванні великої кількості нормативно-правових актів про інформацію різних рівнів, що не відповідають або суперечать одне одному, а також відсутність реальних механізмів захисту порушених прав;

- не визначеність в Законі України «Про інформацію» видів конфіденційної інформації, що викликає труднощі при визначенні родової належності комерційної таємниці;

- відсутність законодавчого закріплення визначення терміну «інформація з обмеженим доступом», реалізація якого юридично передбачається, але не тлумачиться на законодавчому рівні.

Вирішення кола зазначених проблем сприятиме побудові в Україні інформаційного простору на засадах європейських цінностей та створить ефективні механізми реалізації гарантованого Основним Законом України права людини на доступ до інформації, що є необхідною передумовою забезпечення прозорості діяльності органів влади, а відтак і однією з умов перебудови правової держави.

На основі сформованих нами висновків з метою доповнення та удосконалення чинного законодавства у сфері охорони конфіденційної інформації пропонуємо:

- статтю 21 Закону України «Про інформацію» викласти в такій редакції:

«1. Інформація з обмеженим доступом – це відомості, дані та знання, що становлять особливо важливу цінність, доступ до яких має лише певне

коло осіб і оприлюднення заборонено законом або доступ до яких обмежений власником цих відомостей»;

- задля вирішення проблеми неоднозначного тлумачення належності комерційної таємниці до певного виду інформації, слід частину 2 статті 21 Закону України «Про інформацію» доповнити пунктом такого змісту:

«Видами конфіденційної інформації, за суб'єктним критерієм, є конфіденційна інформація про фізичну особу, конфіденційна інформація юридичної особи та окремих видів – комерційна таємниця»;

- для здійснення належної охорони та захисту комерційної таємниці необхідно розробити та прийняти законопроект щодо правового регулювання комерційної таємниці, у якому визначити правовий режим комерційної таємниці, порядок охорони та захисту цього інституту. Для усунення недоліків у чинному законодавстві необхідно прийняти норми, які б встановили обов'язкове укладення певних договорів на підприємстві щодо нерозголошення комерційної таємниці, розробити інструкції особам, які мають доступ до такої таємниці щодо способів її охорони, захисту та обов'язку нерозголошення даної інформації;

- доповнити Кодекс законів про працю України новою статтею 266 «Відповідальність за розголошення комерційної таємниці», так як наявність локальних актів на підприємстві не гарантує ефективного захисту прав суб'єктів господарювання;

- закріпити на рівні Господарського Кодексу України «Перелік відомостей, які не можуть становити комерційну таємницю». При цьому, слід зазначити, що такий перелік не може бути вичерпним, і внесення доповнень і змін до нього можливо лише на рівні закону, а не підзаконного нормативно-правового акта.

Зазначені узагальнення та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення національного законодавства щодо правового регулювання охорони конфіденційної інформації та для подальшої теоретичної розробки положень науки щодо конфіденційної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – С. 3103.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (зі змінами) // Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004/card6#Public.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про взаємну охорону прав на результати інтелектуальної діяльності, що створені та надані в ході двостороннього військово-технічного співробітництва від 07.02.2007 №112_110 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 34. С. 106.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003, № 16. – С. 144.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – С. 1122.
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – С. 131.
8. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798 // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 6. - С. 56.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - С. 356.
10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 13-14, № 15-16, № 17. - С. 11.
11. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 44-45, № 46-47, № 48. - С. 552.

12. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. №2657-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - №48. - С. 650.
13. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. №3855-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - №16. - С. 93.
14. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. №2939-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 32. - С. 314.
15. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. №80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 31. - С. 286.
16. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. №3116-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 21. - С. 218.
17. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. №393/96 // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 47. - С. 256.
18. Про державну статистику: Закон України від 17.09.1992 р. № 2614-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 43. - С. 608.
19. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 34. - С. 481.
20. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. №85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 18. - С. 78.
21. Про свободу пересування та вільний вибір проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. №1382-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 15. - С. 232.
22. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 23.02.2006 № 3475- IV // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 30. - С. 258.
23. Про Всеукраїнський перепис населення: Закон України від 19.10. 2000 р. № 2058-III // Відомості Верховної Ради України.- 2000. - № 51-52. - С. 446.

24. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 46-47. - С. 403.
25. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. №1057-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 47-48. - С. 372.
26. Про телебачення та радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р. №3759-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 10. - С. 43.
27. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 16. - С. 146.
28. Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10.07.2003 р. № 1102-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 7. - С. 47.
29. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 р. №3782-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 11. - С. 51.
30. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. №3687-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 7. - С. 32.
31. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 22. - С. 86.
32. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995. - № 17. - С. 121.
33. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. №3781-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - №11. - С. 50.
34. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 року №3262-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - №15. - С.128.

35. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. №2229-VIII // Відомості Верховної Ради. - 2018. - № 5. - С. 35.

36. Про додержання прав людини під час проведення оперативнотехнічних заходів: Указ Президента України від 07.11.2005 р. №1556/2005 // Офіційний вісник України. - 2005. - № 45. - С. 28.

37. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993 р. № 611 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>

38. Про затвердження Переліку відомостей, що становлять службову інформацію і яким присвоюється гриф «Для службового користування» у Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України: Наказ Адміністрації Держспецзв'язку від 17.09.2014 р. № 469 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/articleshow>

39. Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р. № 736. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2016-p>

40. Рішення Конституційного Суду № 2-рп/2012 від 20.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v002p71012/paran51#n51&test=XX7MfyrCSgkyfOoIZiZDsrn5HI4yCS80msh8Ie6>

41. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-9/2012 від 20.01.2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12>

42. Вирок Придніпровського районного суду м. Черкаси від 29.04.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49482456>

43. Вирок Шевченківського суду м. Києва від 02.06.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45021522>
44. Постанова Київського апеляційного господарського суду м. Києва від 07.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10085413>
45. Рішення Бердянського міськрайонного суду від 06.08.2013 року у справі № 310/2394/13-ц. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32891400>
46. Рішення Галицького районного суду м. Львова від 03.04.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30500467>
47. Рішення Господарського суду м. Києва від 21.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52317382>
48. Рішення Соснівського районний суд м. Черкаси від 10.08.2013 р. у справі № 1355/12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33202342>
49. Рішення Суворовського районного суду м. Херсона від 07.07.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46782598>
50. Рішення Чаплинського районного суду Херсонської області від 31.03.2014 р. у справі № 665/2576/13-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38143783>
51. Рішенням Подільського районного суду міста Києва від 03.06.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49321163>
52. Рішення Іршавського районного суду Закарпатської області від 21.12.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28346610>

53. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 31.10.2016 р. Електронний ресурс. / Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62449421>

54. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 19.03.2014 року №6-52761св13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37803644>

55. Антонюк Н.І. Захист конфіденційної інформації і комерційної таємниці у трудових та інформаційних відносинах / Н.І. Антонюк, Л.І. Работягова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності збірник наукових праць. – М.: ПДТУ, 2015. – С. 194-199.

56. Богдан Ю.В. Правове регулювання забезпечення доступу до інформації в Україні / Ю.В. Богдан: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://auso.com/publikacii/pravove_regulivannia_dostupu_do_informacii_v_ukr

57. Васильчак С.В. Захист комерційної таємниці в Україні / С.В. Васильчак, І.М. Ганич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – Вип. 2. – С. 321-328.

58. Гевлич А. Державна політика у сфері захисту персональних даних: міжнародноправовий аспект / А. Гевлич, В. Селиванов. // Право України. – 2016. – № 1. – С. 9-15.

59. Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н.О. Саніахметової. – Х.: «Одіссей», 2015. – 308 с.

60. Гриценко В. Щодо питання про поняття, ознаки та класифікацію конфіденційної інформації / В. Гриценко // Юридичний вісник. – 2017. – № 4. – С. 191-194.

61. Журик Ю. Поняття і види недобросовісних дій у конкуренції/ Ю. Журик// Підприємництво, господарство і право. – 2016. – № 2. – С. 10–13.

62. Золотар О.О. Обмеження доступу до інформації: інформаційно-правовий аспект. / Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2015. – № 1 (8) – С. 74-75.

63. Інтелектуальна власність у наукоємних виробництвах і оборонній сфері в системі національної безпеки / Г.О. Андрощук // Наука та наукознавство. – 2014. – № 4. – С. 90-100.

64. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / Ястремська О.М., Ріпка Д.О.; Харк. нац. екон. ун-т. – Х.: ХНЕУ, 2017. – 279 с.

65. Інформаційна відкритість органів державної влади України / За ред. М. Лациби. – К.: Укр. незалежн. центр політ. досліджень, 2015. – С. 198.

66. Інформаційне право України та електронне право високих технологій О.В. Синєокий: [Електронний ресурс] Запорізький національний університет; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 215 с. // <http://www.nbuv.gov.ua> – С. 24.

67. Калюжний Р.А., Комзюк А.Т., Погрібний О.О. та ін. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2015. – 781 с.

68. Коваленко Л.П. Деякі питання щодо правопорушень в інформаційній сфері / Л.П. Коваленко // Форум права. – 2018. – № 4. – С. 158–167.

69. Козачук М.О. Свобода підприємницької діяльності та її обмеження в законодавстві України: дис. канд. юрид. наук / М.О. Козачук. – К., 2016. – 256 с.

70. Конституційне право: курс лекцій для студ. юрид. навч. закл., ф-тів та від-нь всіх форм навчання / Майданник О.О.; Акад. праці, соц. відносин і туризму. – К.: Федер. профспілок України, 2014. – 363 с.

71. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. / В.В. Мушенко. – К: КНАМГ, 2016. – 228 с.

72. Конституційне право України: підручник / Алмаші М.М. та ін.; під заг. ред. Ю.М. Бисаги та Д.М. Белова; Держ. вищ. навч. закл. «Ужгородський національний університет». – У.: Гельветика, 2015. – 359 с.

73. Конституційне право, як галузь права, юридична наука й навчальна дисципліна / Федоренко В.Л., Стрельбицька Л.М., Кравченко С.С. – К.: [б. в.], 2016. – 189 с.
74. Конфіденційна інформація та «таємниці»: їх співвідношення / С.Г. Гордієнко // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 4. – С. 233-238.
75. Кормич Б.А. Інформаційне право. Підручник. – Х.:БУРУН і К., 2015. – 334 с.
76. Костецька Т.А. Інформаційне право України: навч. посіб. / Тетяна Анатоліївна Костецька. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 170 с.
77. Кохановська О.В. Втілення та реалізація ідей розробників ЦК України щодо нормативного закріплення поняття та видів об'єктів цивільних прав / О.В. Кохановська // Актуальні проблеми приватного права: збірник статей / відп. ред. : Р.А. Майданик та О.В. Кохановська. – К.: ПрАТ «Юридична практика», 2014. – С. 247–271.
78. Кравченко Р.М. Принципи та підходи до розмежування видів конфіденційної інформації. / Наукові праці. – 2015. – № 25. – с.41-42.
79. Кресіна І.О. Реалізація права громадянина на доступ до публічної інформації: зарубіжний досвід та українська практика / І.О. Кресіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www./derzhava.in.ua/Kresina_I_O.doc](http://www.derzhava.in.ua/Kresina_I_O.doc).
80. Кубишкін О.В. Міжнародно-правові проблеми забезпечення інформаційної безпеки держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravolib.pp.ua/mejdunarodnopravovuyie-problemyi-obespecheniya.html>.
81. Кулініч О.О. Правова охорона конфіденційної інформації в сфері господарської діяльності. / Актуальні проблеми політики. – 2014. – № 36. – с. 140.
82. Куліш А.М. Інформаційне право України: навчальний посібник / А.М. Куліш, Т.А. Кобзева, В.С. Шапіро. – Суми: Сумський державний університет, 2017. – 108 с.

83. Кульчій О.О. Інформаційне право. Навчально-методичний посібник / О.О. Кульчій – Полтава: ВНЗ Укоопспілки «ПУЕТ», 2015. – 193 с.
84. Малишев О.В. Ще одне визначення поняття «інформація» / О.В. Малишев // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 11. – С. 33-40.
85. Марущак А.І. Інформаційне право України: підручник для студентів вузів. / А.І. Марущак. – К.: Дакор, 2014. – 451 с.
86. Музика А.А. Законодавство України про кримінальну відповідальність за комп'ютерні злочини: науково-практичний коментар і шляхи вдосконалення / А.А. Музика. – К.: Паливода А. В., 2017. – 345 с.
87. Нестеренко О.В. Конституційно-правоверегулювання права на доступ до інформації / О.В. Нестеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2902>
88. Організаційно-правові основи захисту інформації з обмеженим доступом А.Б. Стоцький, О.І. Тимошенко, А.М. Гуз, А.І. Марущак та ін.; за ред. Сідака В.С. – К.: Вид-во Європейського університету, 2018. – 232 с.
89. Перевалова Л.В. Захист конфіденційної інформації: проблеми та шляхи вирішення / Л.В. Перевалова, С.В. Кваша // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – Х.: НТУ "ХПІ", – 2016. – № 30. – С. 55-61.
90. Переверзев О.М., Загрішева Н.В. Правовий статус державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та державної служби фельд'єгерського зв'язку як учасників господарських відносин. / Часопис Академії адвокатури України – 2014. – № 17. – С. 19.
91. Петров Є.В. Інформація, як об'єкт цивільно-правових відносин: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. – Х.: 2013. – 19 с. – С. 9.
92. Правовий захист інформації: Навчальний посібник / Н.І. Логінова, Р.Р. Дробожур. – О.: Фенікс, 2015. – 264 с.
93. Серета А. Конфіденційна інформація. Законодавство. Судова практика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/asereda/article/28368>

94. Синєкий О.В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій: [Електронний ресурс] / Запорізький національний університет; Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 215 с. // <http://www.nbuu.gov.ua/> – С. 24.

95. Сляднева Г.О. Співвідношення категорій інформації та комерційної таємниці / Г. О. Сляднева // Актуальні проблеми держави і права. – 2016. – № 50. – С. 396-403.

96. Сляднева Г.О. Правова природа комерційної таємниці та генезис законодавства про захист комерційної таємниці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v33/52.pdf>

97. Стадніченко Д.В. Адміністративна відповідальність за інформаційні правопорушення / Д.В. Стадніченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?Itemid=122&catid=98%3A20514&id=811%3A260414-13&lang=ru&option=com_content&view=article

98. Толокнов А.А. Деякі аспекти загального визначення поняття інформації / А.А. Толокнов // Актуальні проблеми держави і права. – 2017. – № 47. – С. 319-323.

99. Фузік Г.В. Суб'єкти права на комерційну таємницю / Г.В. Фузік // Молодий вчений. – 2018. – № 3(1). – С. 172-176.

100. Харенко О.В. Поняття «інформація» в юридичній науці та законодавстві України / О.В. Харенко // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 3. – С. 119-124.

101. Цивільне право України: навч. посіб / С.І. Сприндис та ін.; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х.: Друкарня Мадрид, 2016. – 255 с.

102. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання: підручник / Бичкова С.С. та ін. – К.: Правова єдність: Алерта, 2014. – 495 с.

103. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / І.А. Бірюков та ін.; за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю.О. Заїки. – К.: Правова єдність: Алерта, 2015. – 509 с.

104. Цивільне право України: навч. посіб. для підгот. до держ. іспиту: у 2 ч. / за заг. ред. проф. Кройтора В.А. та доц. Кухарєва О.Є. – Х.: Діса плюс, 2016. – 371 с.

105. Цивільне право України: навч. посіб. / А.В. Гончарова, Т.А. Кобзева; Сум. держ. ун-т. – С.: Сум. держ. ун-т, 2015. – 167 с.

106. Чернишова Т.В. Види інформації з обмеженим доступом за законодавством України: проблемні питання. / Вісник Академії митної служби України. – 2017. – № 1. – 105 с.

107. Шарабурина О.О. Проблеми правового захисту персональних даних як відомостей з обмеженим доступом / О.О. Шарабурина // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. — 2014. – № 4. – 78 с.